

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 9

4—8 mars.

Debatter m. m.

Lördagen den 4 mars. Sid.

Interpellation av herr Velander om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m. 4

Tisdagen den 7 mars.

Protokollsjustering 8

Onsdagen den 8 mars.

Ang. riksdagens påskferier 10
 Ändringar i stämpelförordningen 11
 Rätt till avdrag för vissa sjukvårdskostnader m. m. 12
 Nådeinstitutets tillämpning 13
 Vidgad rätt för droskägares efterlevande att fortsätta rörelsen 24
 Minimivståndet mellan stack och byggnad 25
 Rätten till bärplockning 32
 Förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete 38
 Interpellation av herr Wistrand ang. regleringen av svenska fordringsanspråk på polska staten 41

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 8 mars.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, ang. reviderade bestämmelser om proportionellt valsätt vid vissa val 10
 Statsutskottets utlåtande nr 12, ang. utgifterna under tolfte huvudtiteln (civildepartementet) 10
 — nr 28, ang. täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper 10
 — nr 29, ang. bestridande av vissa haverikostnader 10
 — nr 30, ang. bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter 10
 — nr 31, ang. ändrad disposition av bergmästarbostället Knutsberg i Nora socken 11
 — nr 32, ang. fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag . . . 11

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 33, ang. täckande av underskott i clearingkassan för raka rör av smidbart järn m. m.	11
— nr 34, ang. anslag under tionde huvudtiteln till säkerhetsanstalter för sjöfarten	11
— nr 35, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond till säkerhetsanstalter för sjöfarten	11
— nr 36, ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.	11
— memorial nr 37, ang. viss motions överlämnande till särskilt utskott	11
Bevillningsutskottets betänkande nr 18, ang. vissa ändringar i stämpelförordningen	11
— nr 19, ang. skattebefrielse för ersättning för förstörda arbetskläder	12
— nr 20, ang. rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för vissa sjukvårdskostnader m. m.	12
— nr 21, ang. beskattningen av viss retroaktiv ersättning till tjänstemän å indragnings- eller disponibilitetsstat	13
Bankoutskottets utlåtande nr 3, ang. anslag till inredning av ett bokmagasin för riksdagsbiblioteket	13
Första lagutskottets utlåtande nr 10, ang. vissa kompletteringar i justitieombudsmannens och militieombudsmannens instruktioner	13
— nr 11, ang. ändring av 5 kap. 9 § rättegångsbalken	13
— nr 12, ang. utarbetande av en redogörelse för nådeinstitutets tillämpning under senare tid	13
Andra lagutskottets utlåtande nr 16, ang. ändring av 8 § bidragsförskottslagen	24
— nr 17, ang. grunderna för allmänna barnbidrag för barn, som inackorderats för obligatorisk skolgång	24
— nr 18, ang. förtydligande av lagen om folkpensionering	24
— nr 19, ang. rätten för efterlevande maka och barn till innehavare av droskrättighet att fortsätta rörelsen utan särskilt tillstånd	24
Tredje lagutskottets utlåtande nr 5, ang. upphävande av bestämmelserna i normalbrandordningarna om visst avstånd mellan stack och byggnad	25
— nr 6, ang. lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen mark m. m.	32
— nr 7, ang. ändrade grunder för ersättning åt jordbrukare, som beröras av sjöregleringar i Norrlands inland, m. m.	38
Jordbruksutskottets utlåtande nr 4, ang. anslag till kapitalinvesteringar	38
— nr 5, ang. ändrad lydelse av 1 och 5 §§ förordningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin, m. m.	38
— nr 6, ang. garanti för visst lån till Norrbottens läns virkesmåtningsförening u. p. a.	38
— nr 7, ang. befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan	38
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3, ang. förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete	38
— nr 4, ang. omläggning av det offentliga utredningsväsendet	41
— nr 5, ang. ändrade tariffbestämmelser för befordran av barnvagn å statens järnvägar	41
— nr 6, ang. utsträckning av giltighetstiden för s. k. studiebiljetter på tåg vid statens järnvägar	41

Lördagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 58, i anledning av väckta motioner om förlängning av den tid, inom vilken moder till barn utom äktenskap kan erhålla införsel i faderns lön eller andra tillgångar för sin bidragsfordran; och

nr 59, i anledning av väckta motioner angående en översyn av »lagen om förmynderskap» i vissa avseenden.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser, nr 60, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 80, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastighetsandelar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om tillämpning av vissa bestämmelser i allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 82, angående anslag till kostnader för inventering av typskogar.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 373, av herrar *Lindén* och *Norman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling; samt nr 374, av herr *Mannerskantz*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Petersson, Emil*, och herr *Spetz* väckta motionen, nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa statliga lånefonder för budgetåret 1950/51, m. m.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående anslag till åtgärder för dövhetens bekämpande.

Den kungl. propositionen blev nu föredragen och lagd på bordet.

Anmälades och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 376, av herr *Bergvall* m. fl.,
nr 377, av herrar *Lindström* och *Andrée*,
nr 378, av herr *Andersson, Gustav Emil*,
nr 379, av herr *Holmbäck*,
nr 380, av herr *Gränebo* m. fl.,
nr 381, av herr *Ewerlöf* m. fl.,
nr 382, av herrar *Ohlon* och *Sunne*, samt

nr 383, av herrar *Ohlon* och *Sunne*,
alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

Interpellation om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m.

Herr VELANDER erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under åberopande av bevillningsutskottets av riksdagen godkända betänkande nr 42 anhöll 1948 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 229), att en förnyad utredning rörande frågan om kommunalskattelagstiftningens utformning snarast måtte verkställas samt att de förslag, som kunde föranledas av utredningen, måtte framläggas för riksdagen.

I anslutning till två likalydande motioner (I: 178 och II: 363) med yrkande »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till fastighetsskattens avskaffande» anfördes i utskottsbetänkandet bl. a. följande.

I olika sammanhang hade uppmärksamats de svårigheter, som med det gällande garantiskattesystemet uppkomme vid en ifrågasatt höjning av de kommunala ortsavdragen. Även vid en ganska ringa höjning av dessa avdrag uppstode lätt en övervältring av skattebördan å ägare av fastighet. Frågan om fastighetsskattens avskaffande eller icke sammanhängande också med den kommunala skatteutjämningen, som alltså syntes böra upptagas till behandling i samband med förstnämnda fråga. Särskilt i betraktande av att en förnyad utredning rörande frågan om kommunalskattelagstiftningens utformning kunde väntas komma att kräva en avsevärd tid, funne utskottet angeläget, att en sådan utredning snarast skulle kunna påbörjas. Frågan om fastighetsskattens bibehållande eller dess utformning syntes komma att bli ett betydelsefullt led i denna utredning.

I en inom Lantbruksförbundet år 1948 verkställd utredning rörande de kommunala skatteproblemen har uttalats, att fastighetsskattens avskaffande utgjorde en förutsättning för en reform av de kommunala ortsavdragen.

I början av år 1949 tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet särskilda sakkunniga, ortsavdragskom-

mittén, med uppdrag att utreda frågan om de kommunala ortsavdragen. I direktiven för de sakkunniga angavs såsom en förutsättning för att denna fråga skulle kunna upptagas till separat behandling, att den ifrågasatta reformen icke medförde någon mera kännbar övervältring av skattebördan å fastighetsägarna.

I december 1949 tillkallade finansministern särskilda utredningsmän med uppdrag bl. a. att i samråd med ortsavdragskommittén verkställa en översyn av grunderna för skatteutjämningsunderstöd å synnerligen skattetyngda kommuner.

Ortsavdragskommittén har i ett nyligen avgivet betänkande med förslag till ändrade kommunala ortsavdrag m. m. (SOU 1950: 5) rörande övervältringsfrågan anført bl. a., att den ifrågasatta höjningen av ortsavdragen icke medförde någon ökad belastning för ägarna av jordbruksfastighet såsom *grupp* betraktade. Något ogynnsammare ställde det sig för ägarna av annan fastighet. Kommittén fann hinder icke föreligga mot att frågan om de kommunala ortsavdragen upptoges till behandling särskilt för sig. Kommittén uttalade dock, att den ville starkt understryka, att kommitténs ställningstagande vilade på den förutsättningen, att den av 1948 års riksdag begärda förnyade utredningen rörande kommunalskattelagstiftningens utformning snarast möjligt komme till stånd. Det av kommittén föreslagna bidragssystemet för att bereda kommunerna kompensation för förlorat skatteunderlag i anledning av ortsavdragsreformen hade nämligen endast kunnat givas karaktären av ett provisorium. I samband med att detta system avvecklades och ersattes med ett efter rationella grunder uppbyggt skatteutjämningsförfarande, måste enligt kommitténs mening frågan om den kommunala beskattningen tagas upp till förnyat övervägande.

I två till ortsavdragskommitténs betänkande fogade särskilda yttranden har ytterligare understrukits, att de olika spörsmålen på kommunalbeskattningens område liksom ock frågan om den kommunala skatteutjämningen höra så in-

Interpellation om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m.

timt samman med varandra, att någon tillfredsställande lösning icke kan erhållas utan att dessa frågor upptagas till behandling i ett sammanhang.

Då ortsavdragskommittén, såsom nämnt, vid sitt ställningstagande ansett sig kunna bortse från skatteövervältringen å fastighetsägarna genom höjningen av ortsavdragen, var motiveringen i huvudsak den, att enligt kommitténs förmenande någon nämnvärd skattehöjning icke skulle inträda för fastighetsägarna tagna såsom grupp. Det må emellertid framhållas, att skattehöjningen för enskilda fastighetsägare kan bli betydande. En uppfattning härom erhålles genom att studera de av kommittén redovisade tabellerna för de kommuner, som ingått i kommitténs statistiska undersökningar. För ägare av jordbruksfastighet uppkommer sålunda en genomsnittlig skattehöjning i kommunerna Örtomta, Askeby och Vårdsberg, samtliga i Östergötlands län, med resp. 18,8, 17,2 och 16,5 procent. För ägare av annan fastighet finner man ännu högre tal för skattehöjningen, nämligen 24,4 procent i Pjäteryd, Kronobergs län, 20,9 procent i Fryele, Jönköpings län, och 18,8 procent i Krokstad, Göteborgs och Bohus län.

Dessa höga tal äro dock genomsnittstal för resp. kommuner. Många fastighetsägare i dessa kommuner få givetvis vidkännas ännu starkare skattehöjningar.

Det är vidare att märka, att de av kommittén utförda statistiska undersökningarna grunda sig på förhållandena enligt 1948 års taxeringar. Några utredningar om övervältringarnas storlek för ur inkomstsynpunkt mindre gynnsamma år ha ej företagits. Beträffande verkningarna av de vid nästkommande allmänna fastighetstaxering sannolika höjningarna av taxeringsvärdena inskränka sig undersökningarna till 6 kommuner. Det framgår emellertid av de i samband härmed redovisade tabellerna, att resultatet skulle bli en skärpning av den effektiva garantiskatten. I t. ex. Vårdsberg beräknas sålunda skatteunderlaget för ägare av jordbruksfastighet kunna stiga med upp till 14 å 15 pro-

cent och för ägare av annan fastighet med ungefär 10 procent.

Men även om den gällande garantiskatten i nuvarande läge kan anses leda till en genomsnittligt föga betydande merbelastning å fastighetsägarna, är den dock av den karaktär att den för vissa fastighetsägare verkar ytterst betungande. Med den utformning vår fastighetsbeskattning har, blir det ock som regel de minst bärkraftiga fastighetsägarna, som hårdast drabbas.

Någon principiell grund för att belasta en viss grupp av skattebetalare — fastighetsägarna — hårdare än andra skattskyldiga förefinnes icke. I den mån kommunerna finnas böra stödjas vid en alltför stark nedgång i skatteunderlaget, bör detta stöd eller denna garanti läggas icke på vissa skattskyldiga utan på staten. Den kommunala skatteutjämningen bör sålunda vara så utformad, att den vid behov kan utjämna starkare ökningar av utdebiteringarna.

Att kommunalskattefrågan i hela dess vidd bör upptagas till övervägande och lösning i ett sammanhang har sedan längre tid tillbaka framstått såsom en trängande angelägenhet. Delade meningar torde knappast heller kunna råda därom att spörsmålet om fastighetsbeskattningens fortbestånd i samband därmed måste bringas till lösning. Tendenser till en separat behandling av vissa med kommunalskattefrågan sammanhängande eller däri ingående problem ha emellertid på sistone kommit till uttryck. Med hänsyn till bl. a. den ovisshet, som härigenom uppstått rörande kommunalskatte-reformens förberedande i fortsättningen, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att inom den allra närmaste tiden — med tillmötesgående av den i riksdagens skrivelse nr 229 vid 1948 års riksdag gjorda hemställan — upptaga och fullfölja utredningen av frågan om kommunalbeskattningens utformning i dess helhet, därmed alltså även spörsmålet om fastighetsbeskattningens fortbestånd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående ändring av reglerna om platsfördelning enligt riksdagsstadgan samt lagen om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m.;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av bergmästarbostället Knutsberg i Nora socken;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av underskott i clearingkassan för raka rör av smidbart järn m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag under tionde huvudtiteln för budgetåret 1950/51 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1950/51 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.; samt

nr 37, angående överlämnande till särskilt utskott av en till statsutskottet remitterad motion, som äger samband med frågan angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i stämpelförordningen;

nr 19, i anledning av väckt motion angående skattebefrielse för ersättning för förstörda arbetskläder;

nr 20, i anledning av väckt motion om rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för vissa sjukvårdskostnader m. m.; samt

nr 21, i anledning av väckt motion om fördelning i beskattningshänseende på olika år av viss retroaktiv ersättning till tjänstemän å indragnings- eller disponibilitetsstat;

bankoutskottets utlåtande nr 3, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om anslag till inredning av ett bokmagasin;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om vissa kompletteringar i justitieombudsmannens och militieombudsmannens instruktioner;

nr 11, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 5 kap. 9 § rättegångsbalken; samt

nr 12, i anledning av väckt motion om utarbetande av en redogörelse för nådeinstitutets tillämpning under senaste tid;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 8 § lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag);

nr 17, i anledning av väckta motioner angående grunderna för allmänna barnbidrag för barn, som intagits på nomadskolehem eller eljest inackorderats för obligatorisk skolgång;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående visst förtydligande av lagen om folkpensionering; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner om revision av bestämmelserna rörande rätt för efterlevande maka och barn till innehavare av tillstånd att bedriva yrkesmässig drosktrafik att fortsätta rörelsen utan särskilt tillstånd;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelserna i normalbrandordningarna om visst avstånd mellan stack och byggnad;

nr 6, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om skydd i viss utsträckning för markägares rätt till härplockning å egen mark m. m.; samt

nr 7, i anledning av väckt motion om utredning angående ändrade grunder för ersättning åt jordbrukare, som beröras av sjöregleringar i Norrlands inland, m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar;

nr 5, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 5 §§ förordningen den 15 mars 1946 (nr 81)

om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin, m. m.;

nr 6, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Norrbottens läns virkesmätningsförening u. p. a.; samt

nr 7, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan; ävensom

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete;

nr 4, i anledning av väckt motion angående viss omläggning av det offentliga utredningsväsendet;

nr 5, över motion angående ändrade tariffbestämmelser för befordran av barnvagn å statens järnvägar; samt

nr 6, i anledning av väckt motion om viss utsträckning av giltighetstiden för s. k. studiebiljetter på tåg vid statens järnvägar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.17 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 7 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne februari.

Protokollsjustering.

Upplästes för justering protokollet för den 1 innevarande månad.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Vid årets riksdag ha herr Näsgård och jag väckt en motion om att man borde göra försök för att få till stånd ett snabbare utskrivande och publicerande av riksdagsprotokollen. Vid det sammanträde, vars protokoll vi nu skola justera, ägde ett dylikt försök rum. Man tillämpade det engelska systemet; stenograferna hade alltså blott korta pass, utskrivningen ägde rum omedelbart, och man överlämnade utskrifterna till tryckeriet snarast möjligt. Resultatet blev att vi kunde klockan halv tolv på middagen ha här på våra bord i kammaren protokollet från den föregående dagens sammanträde i tryckt, låt vara icke defintivt tryckt, skick.

För min del måste jag säga, att detta första försök, som har gjorts för att få till stånd ett snabbare publicerat riksdagsprotokoll, måste betecknas som mycket lyckat. Det protokoll, som vi fingo i tryck, återger över huvud taget på ett oklanderligt sätt detaljerna i den debatt, som ägde rum, och detta utan att det på något vis har behövt att de av kammarens ledamöter, som deltog i debatten, före tryckningen justerat sina yttranden. För min del — jag deltog ganska livligt i debatten — har jag inte justerat alls; detta bland annat för att man skulle kunna se yttrandena i det skick, vari de höllos vid det försök, som nu har gjorts. Jag tror att man bör di-

rekt komplimentera stenograferna för ett synnerligen skickligt arbete.

Det bör nu naturligtvis göras försök även efter andra system än det som tillämpas i England. För övrigt har vid försöket här inte det engelska systemet tillämpats helt och hållet, ty där ha parlamentsledamöterna några minuter på sig att justera sina anföranden, om de så vilja, men det ha vi inte haft. Man bör också anställa försök med t. ex. det danska systemet och eventuellt också med andra system, men jag tror att man redan efter det första försök, som har ägt rum, kan våga säga, att det här i Sverige inte föreligger några tekniska hinder för en lika snabb publicering av riksdagsprotokollen som i England. Det kanske kan föreligga hinder däri, att man inte alltid har tillgång på stenografer eller att man kanske har svårt att disponera ett tryckeri på grund av att tryckerierna äro hårt belastade, och det kan naturligtvis också göras ekonomiska invändningar mot att det hela ställer sig alltför dyrt, men några tekniska hinder för en snabbare publicering av riksdagens protokoll finnas uppenbarligen inte.

Efter härmed slutad överläggning godkändes det upplästa protokollet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående anslag till åtgärder för dövhetsens bekämpande.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 376, av herr *Bergvall* m. fl.,

nr 377, av herrar *Lindström* och *Andrée*,

nr 378, av herr *Andersson, Gustav Emil*,

nr 379, av herr *Holmbäck*,

nr 380, av herr *Gränebo* m. fl.,

nr 381, av herr *Ewerlöf* m. fl.,

nr 382, av herrar *Ohlon* och *Sunne*, samt

nr 383, av herrar *Ohlon* och *Sunne*.

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 12 och 28—36 samt memorial nr 37, bevillningsutskot-

tets betänkanden nr 18—21, bankoutskottets utlåtande nr 3, första lagutskottets utlåtanden nr 10—12, andra lagutskottets utlåtanden nr 16—19, tredje lagutskottets utlåtanden nr 5—7, jordbruksutskottets utlåtanden nr 4—7 ävensom första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 3—6.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 83, angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor;

nr 85, angående företagsräkning; och nr 87, angående fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 eftermiddagen.

In fidem

C. H. Berggren.

Onsdagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr TALMANNEN yttrade: Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att, såvitt nu kan bedömas, sista arbetsplenium före påsk blir onsdagen den 29 mars eller, om så erfordras, torsdagen den 30 mars. Efter påsk återupptages riksdagsarbetet torsdagen den 13 april. Såvida voteringspropositioner för gemensamma omröstningar dessförinnan blivit godkända, sammanträda kamrarna sistnämnda dag, torsdagen den 13 april klockan 2 eftermiddagen, varvid gemensamma omröstningar anställas. Samma dag återupptages utskottsarbetet, och bordläggningsplena komma att hållas lördagen den 15 april. Allt detta under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, vilken jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 12 mars 1950.

Stockholm den 7 mars 1950.

Gerard De Geer.

Härmed intygas, att ledamoten av riksdagens första kammare disponenten *Gerard De Geer* på grund av sjukdom är förhindrad att delta i riksdagsarbetet tiden 6—12 mars 1950.

Stockholm den 6 mars 1950.

Ored Arner,

leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 83, angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor;

nr 85, angående företagsräkning; samt nr 87, angående fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående ändring av reglerna om platsfördelning enligt riksdagsstadgan samt lagen om proportionellt valsätt vid val inom lands- ting, å kommunalstämma m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom propriebalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av

Om vissa ändringar i stämpelförordningen.

vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av bergmästarbostället Knutsberg i Nora socken;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av underskott i clearingkassan för raka rör av smidbart järn m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag under tionde huvudtiteln för budgetåret 1950/51 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1950/51 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.; samt

nr 37, angående överlämnande till särskilt utskott av en till statsutskottet remitterad motion, som äger samband med frågan angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

—————

Om vissa ändringar i stämpelförordningen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i stämpelförordningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) motionen I: 32 av herr *Holmbäck*, vari hemställt, att riksdagen ville

företaga den ändring i 9 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften, att stämpel till köpe- eller bytesbrev å fast egendom på grund varav lagfart söktes samt stämpel vid köp eller byte av fartyg skulle betalas av köparen; samt

2) motionen II: 114 av herr *Rubbestad* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i stämpelförordningen, att den nu gällande avgiften för lagfart vid överlåtelse av fast egendom genom köp eller byte skulle upphöra att utgå.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att motionen I: 32 av herr *Holmbäck* om viss ändring i 9 § förordningen angående stämpelavgiften icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen II: 114 av herr *Rubbestad* m. fl. angående stämpelavgiften för lagfart vid överlåtelse av fast egendom genom köp eller byte icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Gustaf Elofsson*, *Niklasson* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **NIKLISSON**: Herr talman! I senare delen av här föreliggande utskottsutlåtande har bevillningsutskottet avstyrkt en framställning om slopande av stämpelavgiften vid överlåtelse av fast egendom, under hänvisning till att stämpelavgiften utgjorde en ej oväsentlig skattekälla — den inbragte ca 18 miljoner kronor per år — och till att en av riksdagen tidigare begärd översyn av stämpelförordningen sannolikt komme att verkställas inom den närmaste tiden. Med hänsyn härtill ha vi reserverat ej heller velat yrka direkt bifall till motionen II: 114, men vi hade önskat, att i utskottets utlåtande skulle ha inrymts ett uttalande om att utskottet ville få frågan om lindring av stämpelavgifterna prövad vid den blivande utredningen. Vi anse näm-

Om rätt till avdrag för vissa sjukvårdskostnader m. m.

ligen, att denna form av beskattning lämpligen bör avvecklas, då den drabbar endast en del personer och därtill ofta vid en tidpunkt, när de ha svårt att bära denna skatt. Då någon skall köpa en fastighet, är det i många fall för att starta en rörelse, ofta med hjälp av lånat kapital. Stämpelavgiften kommer då som en extra pålaga, vilken kan kännas nog så tung, eftersom det i regel dröjer en tid, innan den skattskyldige kan få någon inkomst av rörelsen. Vi söka ju på olika sätt hjälpa människor, som skola starta i livet på detta sätt, och det måste väl då anses litet inkonsekvent, om vi samtidigt skola belasta dem med en särskild skatt.

Man har inom utskottet kanske inte ställt sig helt avvisande till en sådan tankegång, och någon uttalade också, att denna fråga måhända kommer till övervägande inom den nu sittande skatteberedningen. Men något positivt ställningstagande ville utskottets majoritet inte vara med om.

Jag skall nu inte här ställa något yrkande om ändring i utskottets skrivning, men jag har med detta velat till kammarens protokoll anteckna min uppfattning i denna sak.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Jag har ingen anledning att till något längre bemötande uppta de synpunkter, som herr Niklasson anförde, då han slutade sitt anförande utan något yrkande. Jag skulle bara vilja påpeka, att den omständigheten, att bevillningsutskottet icke har velat tillmötesgå herr Niklassons och motionärernas önskemål om att i utskottsutlåtandet ge uttryck för en viss uppfattning om i vilken riktning revisionen av stämpelförordningen bör gå, beror på utskottets angelägna omsorg att icke binda riksdagen vid ett förhandsuttalande i en ekonomisk fråga, innan riksdagen har kunnat bilda sig någon som helst föreställning om vilka ekonomiska konsekvenser detta skulle få.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av väckt motion angående skattebefrielse för ersättning för förstörda arbetskläder, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om rätt till avdrag för vissa sjukvårdskostnader m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för vissa sjukvårdskostnader m. m.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, I: 161, av herrar *Karl Persson* och *Niklasson*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till sådan ändring i taxeringsförordningen, att kostnader för resor till och från läkare eller sjukhus, läkar- och sjukhusarvode samt medicin, som den enskilde erlagt för sig eller dem mot vilka han hade underhållsplikt och som ej bleve ersatta av sjukkasse, bleve avdragsgilla vid deklaration och skatt till såväl stat som kommun.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 161 av herrar *Karl Persson* och *Niklasson* om rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för vissa sjukvårdskostnader m. m. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Niklasson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Innan riksdagen avslår den föreliggande motionen, skall jag be att få ta kammarens tid i anspråk ett par minuter.

Det är i synnerhet två skäl som utskottet åberopar för sitt förslag om att avslå motionen. Det ena är, att det redan nu

går att få avdrag för s. k. ömmande omständigheter med upp till 2 000 kronor. Men, ärade utskottsledamöter, detta att taxeringsnämnden kan göra avdrag för, som det heter, väsentligt nedsatt skatteförmåga, är väl ändå inte detsamma som att den skattskyldige har rätt att göra avdrag för sådana kostnader som det allmänna rättsmedvetandet anser och måste anse som avdragsgilla. Utskottet har ju också erkänt, att sjukvårdskostnader, »särskilt om de uppgå till mera avsevärda belopp, måste anses minska den skattskyldiges skatteförmåga».

Jag vet, att det är många som dra sig för att begära nedsättning av det beskattningsbara beloppet, inte därför att ömmande omständigheter ej föreligga utan därför att de anse detta vara en sorts socialhjälp. Jag vet också, att taxeringsnämnderna knappast bruka godkänna ett sådant avdrag, utom då inkomsten är så låg, att det nära nog gäller att helt befria vederbörande från skatt. Det får väl ändå anses rätt och sunt att inte vara alltför restriktiv, då det gäller lagliga skatteavdrag, och i stället göra allt för att den verkliga inkomsten skall komma fram vid taxeringen. Och att inte tillåta avdrag för sjukvårdskostnader, anser jag vara inte bara alltför restriktivt, utan helt enkelt hårt.

Det andra skäl som utskottet har åberopat är, att 1947 års lag om allmän sjukförsäkring i sinom tid skall träda i kraft och att grunden för den ifrågasatta avdragsrätten då väsentligen skulle bortfalla. Utskottet säger i reciten till sitt utlåtande, att det är meningen, att denna lag till sina väsentliga delar skall träda i kraft den 1 juli 1951. Vad veta vi egentligen om detta och vad menas med »väsentliga delar?» Det är nu fyra år sedan lagen beslutades, och dess ikraftträdande har redan blivit uppskjutet en gång. När den kommer i kraft någon gång, blir det då kanske något liknande som i fråga om folktandvården, som skulle förbilliga tandvården så avsevärt. Tandklinikerna kunna ju knappast mottaga annat än akuta fall, ty de ha fulltecknat ända upp till flera år framåt.

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

Herr talman! Jag skall inte upptaga tiden längre. Under förhandenvarande omständigheter gör jag inte något yrkande. Jag har endast velat framhålla dessa synpunkter på frågan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckt motion om fördelning i beskattningshänseende på olika år av viss retroaktiv ersättning till tjänstemän å indragnings- eller disponibilitetsstat, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 3, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om anslag till inredning av ett bokmagasin, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om vissa kompletteringar i justitieombudsmannens och militieombudsmannens instruktioner; samt

nr 11, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 5 kap. 9 § rättegångsbalken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om utarbetande av en redogörelse för nådeinstitutets tillämpning under senare tid.

Första lagutskottet hade till behandling förehått en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 96, av herr *Herlitz*, i vilken motion anhållits, att riksdagen i skrivelse till

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

Kungl. Maj:t måtte hemställa om utarbetande av en redogörelse för nådeinstitutets tillämpning under senare tid.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion, I: 96, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förordas.

Reservation hade anmälts av herrar *Håstad* och *Cassel*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! I detta utlåtande, där första lagutskottet har avstyrkt min motion angående en redogörelse för nådeinstitutets tillämpning på senare tid, är det särskilt en passus, som har gjort mig en smula förbryllad. Såsom skäl anger utskottet bland annat, att någon särskild omständighet, som just i närvarande läge skulle göra utarbetandet av en sådan redogörelse påkallat, icke synes föreligga. Det tyckes mig vara ett ganska ovanligt motiv. Vi äro väl inte eljest i riksdagen vana vid att, ifall ett önskemål framlägges i en motion, man så noga rannsakar, huruvida det finns något starkare skäl för att ta upp frågan just år 1950 och inte t. ex. 1949 eller 1951. Jag kan verkligen inte anföra några alldeles särskilda omständigheter, som föranleda motionens väckande just i år. Men jag undrar, om jag får tolka utskottets uttalande på denna punkt på det viset, att utskottet har läst motionen så, att den skulle innebära ett förslag till en opinionsyttring — ett misstroendevotum från riksdagen — med anledning av den politik i nådeärenden, som justitieministern har fört, och att utskottet har känt ett behov att säga ifrån, att någon anledning till ett sådant misstroendevotum inte föreligger. Jag är angelägen att framhålla, att om man har fattat motionen på detta sätt, så har man fullkomligt missförstått den.

Jag har inte stuckit under stol med att jag står något undrande inför nådeinstitutets användning under senare årtionden, men det har varit mig angeläget att i detta sammanhang skjuta min

kritik helt och hållet åt sidan. Jag har icke anfört någon kritik i min motion. Inte heller har jag — jag vill betona det — velat begagna de andra tillfällen, som kunde ha stått mig som riksdagsman till buds, att ingripa kritiskt mot justitieministerns handlande. Jag har inte tagit upp den här saken i konstitutionsutskottet, jag har inte velat framställa någon interpellation. Jag har trots, att den väg jag har pekats på här — att begära en objektiv redogörelse för hur det förhåller sig — skulle vara en utväg, som kunde erkännas som rent objektiv och inte innehållande några som helst politiska bitankar. Om ändå något tvivel därom kvarstår, är jag angelägen att ytterligare säga, att vad jag här menar förtjänar beaktande inte är den politik, som statsrådet Zetterberg har fört under de år han har varit justitieminister. Jag har inte någon närmare överblick över eller några upplysningar om hur just han har betraktat rätten att ge nåd. Vad jag har ögonen på är, att det under de två senaste årtiondena under olika justitieministrar har skett en märklig utveckling; det är den som jag har tagit fasta på.

Det har skett, säger jag, en märklig utveckling på detta område, och det egendomliga är att denna utveckling har skett under en tid, då vår lagstiftning undan för undan har öppnat vidgade möjligheter till att vid bedömning av brottslingar ta hänsyn till omständigheterna i särskilda fall. Den villkorliga domen och den villkorliga frigivningen ha utvecklats. Vi ha på många punkter fått sociala åtgärder i stället för straff, vi ha lagstiftningen om åtalseftergift, vi ha möjlighet för administrativa myndigheter att i ömmande fall sörja för uppskov med straff o. s. v. Man skulle tycka, att vi ha levat i en tid, då behovet av genom nåd ingripa korrigerande i rättskipningen starkt skulle minskats.

Men vad är det i stället som har hänt under dessa årtionden? Jo, här har ju det markanta förhållandet inträtt, att nåden har kommit till användning i en oerhördt mycket större omfattning än tillförne.

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

På 1920-talet — låt mig ta det till utgångspunkt — förekommo, om man innesluter bötesmål, mellan 40 och 130 bifallna nådeansökningar per år. Men sedan skedde en markant stegring i början av 1930-talet, och nu ha vi kommit därhän, att enligt de sista siffrorna växlar antalet fall, då nåd beviljas, mellan 350 och 550 om året. I takt med detta har naturligtvis antalet nådeansökningar ökat. Antalet höll sig på 1920-talet mellan 300 och 500, och nu rör det sig mellan 1 300 och över 1 600 per år. Det är att märka, att flertalet av dessa mål äro såtillvida viktiga mål, att det rör sig om frihetsstraff. Jag hade trott, att nådemålen till stor del bestodo av bötesmål, men de i siffrorna ingående bötesmålen äro försvinnande få.

Denna starka ökning av nådefrekvensen ger anledning till reflexioner i olika riktningar. Man konstaterar först och främst, att den ju betyder en oerhörd arbetsbörd för justitieministern och justitiedepartementet. Det innebär — om vi skola se det konkret — att i varje konselj justitieministern har i medeltal att ta ståndpunkt till 30 nådeansökningar och att ungefär 10 nådeansökningar beviljas i varje konselj, varje vecka året runt. Hur arbetsbördan har vuxit, belyses också därav, att i mycket större omfattning än tidigare nåd beviljas i strid med högsta domstolens mening. Det är ju klart, att sådana beslut skola tarva åtskilligt mera av arbete och överväganden. I början av 1930-talet var det omkring 10 procent av nådebesluten, som stodo i strid med högsta domstolens vilja. Den sista siffra jag har — från år 1946 — innebär, att i icke mindre än tredjedelen av de fall, då nåd beviljades, det skedde mot högsta domstolens avstyrkande. Det är således en väldig arbetsbörd för justitieministern.

Den andra reflexionen jag gör är, att nåden — genom att på detta sätt få en så oerhört stor omfattning — har blivit ett mycket väsentligt led i vårt straffrättsliga reaktionssystem. I hela detta system av straff- och skyddsåtgärder av olika slag, med vilka samhället reage-

rar mot brottsligheten, var nåden förr i världen en liten, liten detalj, men nu har den blivit en företeelse av betydande räckvidd. Vi kunna överblicka vårt straffrättsliga reaktionssystem rätt väl, utom just i fråga om nådeinstitutet. Låt oss t. ex. ta den bok — »Påföljder för brott» — som gavs ut i föl under redaktion av professor Strahl och i vilken även överdirektör Göransson medverkade. Där få vi läsa en utomordentligt lärorik översikt över alla de olika former, i vilka samhället ingriper emot brottslingar, hur dessa i olika fall behandlas och hur de olika formerna gripa in. Men det finns en stor vit fläck på kartan, och det är nådeinstitutet.

För att ytterligare styrka, i hur opolitiska ärenden jag är ute, skall jag kanske säga, att det just var när jag läste denna bok som det slog mig: då vi så väl känna till allting annat — villkorlig dom, frigivning, skyddsuppfostran, internering av olika slag o. s. v. — är det en väldig brist, att vi inte veta någonting om nåden, under vilka förutsättningar den ges och hur den verkar.

Detta, mina damer och herrar, är en beklaglig lucka i vårt vetande. Det känns på många olika håll. Det känns av alla dem som äro praktiskt verksamma på detta område — domare, advokater, arbetare inom socialvården, kriminalister — och som ha ett behov att se alla dessa företeelser i deras sammanhang, men som måste känna oro inför detta: här är någonting som är höljt i dunkel. Det har varit rätt lustigt för mig att iaktta, hurusom — efter det jag väckte min motion — det publicerades en uppsats av en man, som många här i kammaren ha lärt sig att sätta stort värde på under lagutskottsarbetet, nämligen borgmästare Bendz i Halmstad. Han framför precis samma tankar som jag. Han konstaterar liksom jag, vilken brist det är, att vi inte känna till någonting om nåden, och han kommer till det resultatet, att här skulle behövas en auktoritativ vetenskaplig undersökning om dess användning.

Det är för övrigt inte bara alla dessa ute på fältet som skulle ha intresse av att veta någonting om nådeinstitutets

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

tillämpning. Jag skulle tänka mig, att om en ny justitieminister träder till, så skulle det för honom vara av ganska stort värde att få veta någonting om hur hans föregående ha handlat, så att han inte helt och hållet börjar på ny bog och kanske tillämpar helt andra principer än tillförne. Och jag skulle tro, att också riksdagen skulle kunna ha ett visst intresse att veta någonting därom vid bedömande av allsköns lagstiftningsfrågor.

Vad jag hittills har sagt — det ber jag kammarens ledamöter observera — har icke inneburit vare sig direkt eller underförstått någon kritik av den nuvarande justitieministerns eller tidigare justitieministrars handlingsätt. Men naturligtvis kan det rådande tillståndet kritiseras.

Jag skulle för min del vilja göra en kritisk anmärkning av rent principiell natur, alldeles oavsett vad resultatet blir av nådemålets prövning. Det är inte riktigt lyckligt och naturligt, att en så omfattande verksamhet, som ändå står liksom på gränsen till rättsskipning, i så stor omfattning utövas av ett departement med de mycket mindre möjligheter som där finnas till en allsidig och grundlig utredning av sakerna, med de mycket begränsade möjligheterna att höra olika parter och med dess bundenhet till pappersupplysningar. Och vad värre är: det måste väl ibland förekomma upplysningar, som lämnas personligen av dem som vilja trycka på saken i den ena eller den andra riktningen. Man kan inte komma ifrån den reflexionen, att om nådeinstitutet, såsom det nu fungerar, verkligen tillgodoser ett behov, så är det i varje fall naturligare, att man försöker ordna det på det sättet, att *domstolarna* få tillgodose detta behov. Man kommer med andra ord in på de tankar, som presidenten Schlyter vid så många tillfällen har kämpat för, nämligen att det skulle beredas vidsträckta möjligheter för *domstolarna* att eftergiva straff för brott. Jag har ingen bestämd mening om den saken, men i varje fall tyckes mig denna utväg ha ett avgjort företräde framför den ordning, enligt

vilken rätten att eftergiva straff ligger helt och hållet i en ministers hand.

Man får i detta sammanhang aldrig glömma den stora mängden av ärenden. Jag har i min motion påpekat, att justitieministern har att handlägga lika många nådemål per år som rådsturätten i en större svensk stad har att handlägga brottmål.

Sedan kan det naturligtvis också riktas en kritik emot själva resultaten av justitieministerns prövning. Man kan säga, att nådeinstitutet har missbrukats, att det har givits nåd i alltför stor omfattning. Märk väl, mina damer och herrar, jag förhåller mig bara refererande på denna punkt. Jag kan ha mina allmänna intryck. Men jag har inte studerat saken. Jag har inte studerat ett enda nådemål, jag har inte på någon punkt kunnat bilda mig en egen uppfattning, och jag uttalar således ingen mening. Jag har inte heller haft någon lust att för detta ändamål fördjupa mig i det ena eller det andra målet. Men vad jag vill stryka under är, att vi inte få blunda för det faktum, att det förfarande, som nu tillämpas, från skilda håll mötes med en mycket bestämd oro, miss-tänksamhet och kritik.

Jag vet inte, om jag till stöd för detta skall åberopa det förhållandet, att två ledamöter av folkpartiet vid olika tillfällen i riksdagen ha framställt interpellationer i saken, eller om jag skall åberopa, att tre stycken folkpartitidningar i Stockholm ha tagit till orda till förmån för min motion — detta vore kanske närmast ägnat att styrka intrycket, att jag är ute på politiska vägar. Jag skall sålunda inte åberopa detta misstänkta förhållande. Men allvarligt talat veta vi litet var, hur det rör sig ute bland allmänheten. Vi veta, att hela den nyare utvecklingen inom den straffrättsliga reaktionen ses med oro och osäkerhet på många håll, och vi veta, att i det sammanhanget ådraga sig också sådana fall, där nåd beviljas på ett sätt som allmänheten inte förstår, mycket stor uppmärksamhet. En sådan inställning möta vi också på andra håll. Man hör fångvårdstjänstemän framföra bekymmer i

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

anledning av — hur skall jag uttrycka det — den oro bland klientelet, som vållas av de, såsom det numera tycks, så stora utsikterna till att komma loss genom nåd. Jag vill också peka på domarnas reaktion. Det är ju ganska välbekant, hur domare ofta se på dessa saker. Jag nöjer mig med att också i detta hänseende citera borgmästare Bendz: »Det är en känd sak att domare ibland känna sig chockerade över Kungl. Maj:ts beslut i nådeärenden. Det kan ej bestridas att domstolarnas prestige kan utsättas för starka — och oförtjänta — påfrestningar genom en alltför liberal tillämpning av nådeinstitutet.» Denna kritik gör jag nu inte till min, därför att jag inte vågar bedöma saken och inte har material för det, men jag åberopar den såsom ett skäl för att riksdagen borde låta sig angeläget vara att verka för att vi få klarhet över dessa ting i så stor utsträckning som möjligt.

Varför skulle vi inte i detta läge kunna förena oss i ett bemödande om att bringa något ljus i dunklet?

Ja, utskottet har ju gjort några små ansatser i den riktningen. Jag skall inte uppehålla mig vid den första av dem, som jag tror beror på rena missförståndet — det liksom antydes, att mitt syfte skulle kunna tillgodoses genom publikation i Förvaltningsrättslig tidskrift. Detta beror på ett rent missförstånd som jag inte skall uppehålla mig vid.

Men utskottet är ju också intresserat för att det skall bli litet bättre rent statistiska upplysningar på området. Detta tar jag tacksamt ad notam, fastän jag inte riktigt har förstått det fina i att riksdagen på den punkten skulle vara så försynt, att den, då den önskar någonting, inte skulle kunna uttala det i skrift till Kungl. Maj:t.

Men utöver de rent statistiska uppgifterna på antalet nådemål av olika slag vill inte utskottet veta av någonting. Jag har pekat på en hel del andra upplysningar, som skulle kunna ges. Jag har pekat på att man skulle kunna få något besked om de synpunkter, som anläggas i nådemålen, om det förfarande som tillämpas vid deras handläggning o. s. v.,

men därom säger utskottet dels, att det inte vore av något gagn, dels att det bleve alldeles för vidlyftigt och omöjligt att genomföra, dels att det, i den mån det är möjligt, i varje fall bleve för dyrt. Ja, mitt herrskap, omöjligt blir det naturligtvis, ifall man ställer alldeles omöjliga anspråk. Det har jag inte menat, att vi skola göra. Det är klart, att inte allting går att redovisa i en redogörelse från Kungl. Maj:ts sida; det har också betonats mycket starkt i motionen. Men det är intet skäl för den absoluta tystnaden. Jag har i min motion inte alls uttalat mig om hur vidlyftigt och ingående denna sak borde göras, men det är alldeles klart, att i avseende å ett stort antal av de frågor, som jag har rest, skulle det vara ganska lätt att sammanställa en hel hop värdefulla upplysningar.

Vad vi skulle behöva utöver statistiken är föga mer än att justitieministern, med det biträde han kan få i departementet, satte sig till att sätta ihop någonting på, låt oss säga ett par ark om vad han vet. Det finns en hel rad av de av mig uppställda frågorna, på vilka han mycket lätt och mycket enkelt kan ge ett åtminstone provisoriskt och summariskt besked. Skulle det vara så orimligt, att riksdagen stimulerade justitieministern till ett sådant företag genom att så att säga å svenska folkets vägnar försäkra honom på förhand, att detta skulle bli med tacksamhet mottaget och uppfattas som ett väsentligt steg till berikande av vår kunskap om detta betydelsefulla ämne.

Jag vet inte, hur statsrådet själv ställer sig till de rätt snäva synpunkter, som utskottet här har anlagt. Jag skall tilllåta mig att sluta med en vädjan till honom — kanske den blir framförd till honom på något vis. Även om riksdagen nu inte vill skriva och be honom att göra någonting, så undrar jag, om han inte skulle själv vara intresserad av att i en eller annan form låta oss få veta litet mera om dessa saker än som har kommit fram i några ytterst korta interpellationssvar under de sista åren. Vore jag i statsrådets kläder, och trodde

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

jag så fast, som jag är övertygad om att han gör, på riktigheten av de linjer som han följer, skulle jag känna ett behov att träda fram inför offentligheten och ge litet närmare klarhet därom, då det är så livligt eftertraktat på många håll.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Den stridighet i uppfattning, som här råder mellan motionären och första lagutskottet, kommer sig uppenbarligen av att herr Herlitz anser, att det förslag, som han har framlagt, är så ytterligt enkelt att förverkliga. Första lagutskottet har kommit till en annan uppfattning, när det gått igenom den mycket vidlyftiga motionen, där herr Herlitz gjort upp en lista på de frågor han vill ha besvarade. När han talar om det sätt på vilket man skall gå till väga och den svårighetsgrad som kan möta, pekar herr Herlitz på vissa frågor, som äro särskilt viktiga; andra frågor anses som synnerligen eller jämförelsevis lätta o. s. v.

Vad herr Herlitz vill veta och anser särskilt viktigt att få klarhet om är de omständigheter, som bestämma avgörandena av nådemålen. Jag har tagit mig för att sätta upp en kort lista över vad man enligt herr Herlitz skulle iaktta, när man undersöker detta. Man skulle ta reda på om ömmande personliga omständigheter föreläge, i vilken mån fattigdom, sjukdom, ålder och försörjningsplikt spelat in. Man skulle vidare undersöka, i vad mån beslutet kan ha påverkats av att straffet skulle medföra skada för den dömda, i vad mån vikt har lagts vid hans uppförande under strafftiden, i vilken mån hänsyn har tagits till olägenhet ur allmän synpunkt av att straff verkställs, ytterligare om departementschefen har tagit hänsyn till att den dömda svävade i okunnighet om att gärningen var belagd med straff, vidare i vad mån den omständigheten att han frivilligt har sökt förebygga brottet eller gottgöra skadan kan ha spelat in, och slutligen vill herr Herlitz ha uppgift om förfarandet i allmänhet vid nåde-

måls behandling. Vilken roll har sökandens argumentering spelat, vilka upplysningar kunna ha lämnats vid sidan och i vad mån har man tagit hänsyn till dem, hur ofta beviljas nåd i strid med högsta domstolens yttrande, vad kan nådeinstitutets nuvarande frekvens ha för inverkan på straffbudens återhållande verkan?

Detta är alltså matsedeln i all sin ofullständighet, ty det finns åtskilliga andra punkter, som herr Herlitz också tagit upp, men jag har tillåtit mig att göra detta kortare sammandrag.

Herr Herlitz har alldeles rätt i att det behövs en bättre insyn över nådeinstitutet, eftersom detta numera har en helt annan kvantitativ omfattning än tidigare. Det kan emellertid delvis förklaras av händelserna själva. Jag skall bara peka på en sådan sak som att nådeinstitutets ökade omfattning under krigstiden och under senare år i viss mån kan sammanhånga med att under krigstiden åtskilliga dömdes för brott mot 8 kap. strafflagen, olovlig underrättelseverksamhet o. s. v., och att man sedan, när kriget var slut — och även dessförinnan — ansåg sig kunna avkorta dessa straff eller i vissa fall ge nåd omedelbart. Men detta är bara en anmärkning vid sidan.

Skulle man ge en redogörelse för de sista tio åren — herr Herlitz talade själv i ett annat sammanhang om 20 år för att liksom visa den kontinuerliga stegringen i nådeansökningarnas antal — angående de grunder, på vilka justitieministern i konseljen har fotat sin tillstyrkan av nåd, fordras det att man rekonstruerar hela den motivkrets, som har varit levande hos honom i det ögonblick då han beslutar sig för att till eller avstyrka ansökan. Detta faller utanför det möjligas gränser. Jag erinrar om att vi under dessa tio år ha haft tre justitieministrar, av vilka en inte mera är i livet. Även om man skulle ställa den frågan till den nuvarande justitieministern: »Vilka skäl ha varit vägledande i det och det nådefallet?» avgjort t. ex. för två eller tre år sedan, så förmodar jag, att han måste få svårt att

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

svara, ty det finns inga anteckningar därom. Vi skola lägga märke till att en nådeansökan från en *icke häktad* i allmänhet icke åtföljs av några andra papper. Den går till högsta domstolen, som avger ett yttrande utan motivering. Högsta domstolen till- eller avstyrker, ingenting vidare. Sedan går frågan till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:ts beslut saknar motivering. För en person, som är *häktad eller avtjänar straff*, blir nådeansökan litet fylligare, eftersom det är anstaltsnämndens skyldighet att låta sitt eget yttrande följa med nådeansökan; detta anstaltsnämndens yttrande är ibland mera, ibland mindre utförligt. Men i och med att anstaltsnämnden har yttrat sig är det slut. Sedan yttrar sig fångvårdsstyrelsen i regel utan motivering, interneringsnämnden och ungdomsfängelsenämnden — där de yttra sig — i regel också utan motivering och högsta domstolen alltjämt utan att ange skälen. Kungl. Maj:t avgör därefter ärendet utan att redovisa några grunder för beslutet. Det är alldeles omöjligt att tillmötesgå herr Herlitz' önskan att få veta i vad mån i det enskilda fallet ålder, fattigdom, sjukdom, försörjningsplikt, beräkning skada av straffet, okunnighet om att gärningen var belagd med straff o. s. v. haft den avgörande betydelsen för utgången.

När herr Herlitz anmärker mot att första lagutskottet har skrivit, att det inte i nuvarande läge fanns några särskilda skäl för att utarbeta en redogörelse av den omfattning, som herr Herlitz har begärt eller ens en redogörelse av mindre omfattning, så har första lagutskottet utan att på något sätt underkänna bärigheten i herr Herlitz' resonemang, att vi här röra vid ett institut inom rättsvärderna av synnerlig betydelse, ändå sagt sig, att det måste bli ytterligt dyrbart och omfattande att göra denna utredning och därtill, som jag påpekat, på många punkter omöjligt. Vi måste försöka att hålla oss på ett mera realistiskt plan. När herr Herlitz är vänlig nog att berömma boken »Påföljder för brott» för dess klarläggande redogörelse för hur straffsystemet fungerar

och för alla de upplysningar som där stå till buds, vill jag påpeka att vi beträffande villkorlig dom och villkorlig frigivning, verkställighet av vanligt frihetsstraff o. s. v. ha massor av vita fläckar på kartan, områden som icke äro kända. Så t. ex. äro beträffande den villkorliga domen alltjämt en del statistiska uppgifter ofullständiga till följd av brist på arbetskraft, för bearbetning av materialet.

Skulle man inte kunna få en mindre statistik och få den snabbare publicerad? Det publiceras en statistik angående nådeärenden i domstolsstatistiken, men den släpar fem eller sex år efter. Första lagutskottet har som bilaga publicerat en del av den domstolsstatistik, som avser nådeärenden, nämligen för året 1944. Där finnas vissa av de uppgifter herr Herlitz efterlyser, men i den mest torftiga omfattning. Där står bland annat i vad mån det har förekommit, att Kungl. Maj:t har gått emot högsta domstolen i nådeärenden. Vi säga: I stället för att öda pengar och arbetskraft på att göra en utredning av den art som herr Herlitz begär för gången tid — vilket vi anse praktiskt taget outförbart — är det bättre att rikta blicken på framtiden och säga: »Låt oss få en bättre statistik rörande nådefrekvensen i fortsättningen!»

Att sedan utskottet inte har ansett sig böra ge den tyngd åt sitt önskemål, som ligger i att man särskilt skriver till Kungl. Maj:t, beror helt enkelt på att vi mena, att redan detta önskemål, uttalat i motiven från utskottets sida, med fullständig säkerhet kommer att uppfyllas. Vi ha emellertid inte haft tid och tillfälle att noggrannare sätta oss in i hur det hela skall gå till. Jag kan nämna i förbigående, att i 1937 års betänkande om villkorlig frigivning finns faktiskt en redogörelse för nådeinstitutet, men även den är föga upplysande. Utskottet tänker sig, att man skulle kunna få svar på frågan, vid vilka brottstyper det är som nåden tillämpas. Vidare kan man få veta, av vilken art nåden är. Betyder den, att vederbörande omedelbart försättes på fri fot? Det förekommer numera rätt sällan. Betyder den, att den

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

dömde får partiell nedsättning av straffet? Det är regel, när det är fråga om frihetsstraff. Betyder det, att han får anstånd med verkställigheten? Det är ju egentligen ett struntärende, men jag förmodar, att det kan finnas rätt många sådana struntärenden, som borde redovisas, för att man på det sättet skulle få bättre kännedom om innanmätet i siffran 550 bifallna nådeansökningar. Man kan också fråga: Vid vilka olika straffarter tillämpas nåden? I vad mån får villkorlig dom genom nådebeslut träda i stället för ett ovillkorligt straff?

Detta är några av de synpunkter, som skulle komma in fråga. Eftersom det nu sitter en kriminalstatistikutredning, som har hela statistikkomplexet anförtrött åt sig, kommer justitieministern förmodligen att överlämna detta utskottsutlåtande till denna utredning och be den att komma med förslag. Där finnas arbetskraften och sakkunskapen samlade.

Herr Herlitz sade vidare, alltså i sin optimistiska förhoppning, att hans motion egentligen innebär någonting så otroligt enkelt och lätt, att justitieministern nog kan sätta sig ner och skriva ihop ett par ark och meddela riksdagen och andra, hur han ser på nådeärendena. Ja, om han kan skriva ett par ark därom, vill jag inte uttala mig om, men han har gjort ett uttalande om sina principer i det interpellationssvar, som han gav i andra kammaren år 1947. Där omtalade han efter vilka principer han handlar. Men jag må å andra sidan säga, att jag tror, att det är mycket svårt att precisera skälen för en bifallen nådeansökan, därför att så många ovägbara faktorer här gripa in. Herr Herlitz har alltså från 1947 ett uttalande om hur den nuvarande justitieministern ser på saken. När herr Herlitz vill ha en redogörelse för senare tid, skulle det innebära, att vi skulle animera också förutvarande justitieministerrar att tala om hur de på sin tid sågo på nådeärendena och vilka motiv som egentligen påverkade dem.

Jag tycker att herr Herlitz har vunnit en framgång genom att han fått utskottet med sig i fråga om den här för-

bättrade och snabbare statistiken. Åtskilligt är att vinna med en sådan statistik, och jag tror också att det är bättre att taga ett steg i sänder, innan man inlåter sig på ett så omfattande företag som att i detalj penetrera problemet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! I likhet med herr Göransson är jag fullständigt övertygad om de utomordentligt stora svårigheter, som möta, när det gäller att göra en undersökning i detalj av nådeinstitutet, men trots detta har jag begärt ordet för att understryka de synpunkter, som herr Herlitz har anlagt på frågan. De gå för övrigt också igen i de delar av första lagutskottets yttrande, som äro positivt inställda till herr Herlitz' motion, och de ha till slut också återspeglats i herr Göranssons anförande.

Jag skall tillåta mig att lämna några siffror. År 1931 biföllos, helt eller delvis, 133 nådeansökningar, 1932 287, 1933 439, 1943 347 och 1944 440. Därav måste man draga den slutsatsen, att nådeinstitutet för närvarande spelar en mycket stor roll.

Av dessa ansökningar hade följande antal beslutats mot en enhällig högsta domstol, nämligen år 1931 14, 1932 23, 1933 76, 1943 113 och 1944 126. Det visar tydligt att justitiedepartementets handläggning nu för tiden inte längre mycket nära står i överensstämmelse med högsta domstolens yttranden, utan ganska skarpt griper in på annat sätt än högsta domstolen ansett vara riktigt.

Nu finns det, herr talman, två olika uppfattningar om hur brottslingar skola behandlas. Den ena uppfattningen är, att samhället skall ingripa genom straff för att *förbättra* brottslingen och därigenom åstadkomma, att han inte i framtiden begår brott. Sedan finns det en annan uppfattning, nämligen att ett straff har till uppgift att *avskräcka* brottslingen och andra personer från att begå brottsliga handlingar av den typ, för vilka den brottslige dömes. Dessa två syn-

punkter ha väl alltid kämpat mot varandra, och jag skulle föreställa mig, att det riktiga vore att säga, att vid vissa brott är den första synpunkten och vid andra brott är den andra synpunkten den dominerande. Bland sådana brott, där avskräckningssyftet är dominerande, är naturligen rattfylleriet. Jag nämner rattfylleriet, emedan jag tog upp den saken här i kammaren i fjol.

I fråga om sådana brott, där förbättringssynpunkten är starkare accentuerad, tycker jag för min del att nådeinstitutet bör ha en ganska riklig tillämpning, under det att när det gäller sådana brott, där straffet skall verka avskräckande, nådeinstitutet bör ha så gott som ingen tillämpning. Det var ur den synpunkten, som jag i fjol tillät mig ta upp frågan om nåd vid rattfylleri, och jag konstaterade då, att i flertalet fall nåd hade givits mot en enhällig högsta domstol, vilket jag satte vissa frågetecken för.

Jag tror att vad jag nu har anfört ger anledning att säga, för det första, att det alltid måste vara av ett mycket stort värde att få den insyn, som är möjlig, i fråga om hur nådeinstitutet användes, och för det andra, att det därvidlag vore utomordentligt värdefullt att få veta, vid vilka brottstyper institutet användes. Institutet kan vara lämpligt vid ett brott men olämpligt vid ett annat. Man bör veta, vid vilka brottstyper nåd givits, så att den allmänna diskussionen kan göra sig gällande också beträffande de spörsmål, som det här är fråga om.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att sluta med att säga, att det ju finns en möjlighet att vida snabbare få en statistik än genom de vanliga statistiska utredningarna genom att konstitutionsutskottet uppdrager åt sin personal att för något år, t. ex. för år 1949, göra en statistik angående den omfattning i vilken nåd har beviljats. Jag använde själv konstitutionsutskottets material, d. v. s. statsrådsprotokollen, som överlämnats dit, när jag insamlade de uppgifter, som jag i fjol lämnade angående antalet fall, då nåd givits vid rattfylleri. Jag tycker att det skulle vara mycket

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

lyckligt, om det där skulle kunna göras en statistik angående frekvensen av nådeärenden under det sista året och vid vilka brott nåd beviljats. Då skulle man kunna få material, som vore fullt up to date för diskussion.

Herr BRANTING: Herr talman! Jag beklagar, att inte herr justitieministern har haft tillfälle att närvara under denna debatt, som onekligen berör ett intressant och betydelsefullt spörsmål. Jag vill liksom de föregående talarna konstatera den starka ökningen i frekvensen, när det gäller tillämpningen av nådeinstitutet, men tillåt mig säga, att mina reflexioner med anledning därav inte äro desamma, som föranlett de övriga ärade talarna att begära en närmare insyn i efter vilka grunder nåd beviljas.

Sedan rätt lång tid tillbaka har jag vid den fortgående omredigeringen och nyskrivningen av allmänna strafflagen tillåtit mig att då och då fälla en del kritiska omdömen om en tendens hos de moderna strafflagsskrivarna att dels oavslutligen utvidga det straffbara området och dels skärpa de straff, som kunna åläggas. Man har vidgat latituderna, så att i alla fall betydligt strängare straff bli möjliga nu än förut för motsvarande brott. Denna tendens har jag för min del funnit ofta kunna leda till stötande konsekvenser ur synpunkten av det allmänna rättsmedvetandet. Dessa mina invändningar ha bemötts med rent juridiska och teoretiska resonemang, och, mina damer och herrar, lägg märke till att redan under dessa förberedande diskussioner har man alltid sagt, att om den nya lagen skulle leda till att alltför stränga straff bli ådömda eller att straffpåföljd inträder, där man måste tycka, att det hade varit bättre att lämna saken åt sitt öde, då finns alltid nådeinstitutet att tillgripa! Det är det argument, med vilket man alltid bemött invändningarna mot de nya lagarna.

När nu herr Herlitz och efter honom en rad talare ha konstaterat den starka

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

ansvällningen av nådeinstitutets tillämpning, så vill jag för min del, utan att vara alldeles säker på saken, i alla fall tolka detta fenomen just såsom en konsekvens av tendensen under de senaste åren till en allmän straffskärpning och en allmän utvidgning av strafflagens område.

Jag kan för min del förstå, att första lagutskottet icke har varit berett att anbefalla riksdagen en skrivelse om en redogörelse beträffande grunderna för nådeinstitutets tillämpning, just på grund av det skäl som herr Göransson har anfört, nämligen att där i själva verket inte kommer att bli mycket att ta på, eftersom man aldrig får fram motiven för besluten. Man har i stället velat få större klarhet genom en utförligare statistik, och den vägen är ju åtminstone delvis framkomlig. Men när man nu har börjat tala om nådeinstitutets tillämpning, visserligen inte på ett öppet kritiskt sätt, men i alla fall på ett så närstående vetgirigt sätt, kan väl detta inte vara motiverat av annat än att man tycker, att det är någonting konstigt i vad som sker. Jag har en känsla av att det resta utredningskravet i alla fall lätt blir till en kritik av att nåd tillämpas så pass ofta, och det intrycket förstärkes ytterligare, när exempelvis herr Holmbäck och andra framhålla, att nåd inte bara beviljas mycket oftare än förut utan dessutom i en mängd fall, där högsta domstolen har avstyrkt nåd.

Jag tycker nu för min del att en sådan förstucken kritik liksom angriper problemet i galen ända. Det är inte nåden, som det är något fel på, utan felet ligger djupare. Felet ligger just i denna utvidgning av strafflagens tillämplighetsområde, som har ägt rum. Så ser åtminstone jag på saken. Kanske jag misstar mig, och kanske den missuppfattningen skulle komma i dagen vid en noggrannare undersökning. Men det har varit från rent juristhåll, som man har reagerat mot nådeinstitutets flitiga tillämpning, under det att jag däremot inte skulle tro, att den uppfattningen förekommer bland allmänheten, att nåd givres, där så icke bör ske. Med andra ord:

juristerna ha litet svårt att finna sig i att skriven lag oupphörligen leder till att domar avkunnas som sedan blir till luft.

Jag kommer sålunda för min del att följa lagutskottets mening i detta fall. Men jag tycker nog också, att saken förtjänar det intresset — såsom det antytts av någon talare, jag tror det var av herr Herlitz själv — att det kunde vara önskvärt om justitieministern ville taga upp detta spörsmål och belysa det samma inför riksdagen med vägledande synpunkter.

Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets utlåtande.

Herr HERLITZ: Herr talman! Det har berett mig glädje att från flera håll få åtminstone i viss grad bestyrkt riktigheten av de tankegångar, på vilka motionen vilar. Det var t. ex. intressant att höra herr Brantings teori, att den vidgade användningen av nåden är ett sätt att komma till rätta med en strafflagstiftning, som har blivit hårdare och hårdare. Jag vet inte, om den teorien står sig, eftersom det onekligen har skett en hel del också i lindrande riktning. Men vad herr Branting anförde var i varje fall också, som han själv erinrade om, ett mycket starkt argument för att få till stånd en sådan undersökning, som jag har önskat.

Jag vill också tacka herr Göransson. Han talade om att ta ett steg i sänder. Jag var närmast benägen att säga, att här var det fråga om att inte ta något steg alls, men såsom han utlade utskottets mening i fråga om statistiska åtgärder, får jag ju säga, att det verkligen var ett steg han tog, då han strök under angelägenheten av att detta skedde. Själva orden »ett steg i sänder» antyda väl tillika fångvårdschefens aktiva intresse för att inte stanna vid dessa statistiska åtgärder, utan gå vidare.

Jag begärde särskilt ordet för att få säga en sak i anledning av herr Göranssons uttalanden därom, att det program för en redogörelse, som jag har lagt upp, var alldeles för orimligt vidlyftigt. Det

Ang. nådeinstitutets tillämpning.

innehöll enligt hans mening alldeles för många frågor och var på grund av brist på upplysande material omöjligt att genomföra, om man skulle låta det omfatta t. ex. de senaste tio åren.

Jag tycker mig nog här ha blivit en liten smula missförstådd av utskottet. Jag har inte begärt på statistiska uppgifter grundade svar på alla frågor, som herr Göransson räknade upp. Jag har talat om statistiska besked i *ett* stycke, och i övrigt har jag begärt allmänna uttalanden. Jag har bara sagt, att jag önskade klarhet om vilken betydelse som i allmänhet tillägges t. ex. de och de omständigheterna. Jag har skrivit elastiskt, om jag så får säga, och jag har inte talat om hur statistiskt noggranna upplysningar det skulle vara fråga om. Inte heller har jag talat om hur långt man skulle gå tillbaka i tiden. Jag har avsiktligt skrivit på sådant sätt, att det skulle inbjuda utskottet att t. ex. säga, att vi få nöja oss med att begära att få veta, hur det varit under den nuvarande justitieministerns tid.

Herr Göransson läste upp en lång rad av frågeställningar, vilka kanske på kammaren gjorde det intrycket, att jag har ett förfärligt vidlyftigt forskningsprogram. Här har jag tydligen bundit ris åt egen rygg. Jag befarade, att möjligen kammarens ledamöter skulle få en känsla av att det inte fanns något som var av värde att veta. Därför fann jag det angeläget att räkna upp så många frågor som jag kunde hitta på, men jag vore ju tillfredsställd, även om justitieministern möjligen lämnade någon av frågorna obesvarad.

Jag tycker, i korthet sagt, att första lagutskottet kunde ha tagit litet lättare på den saken och inte — det vill jag särskilt betona — föreställt sig att det nödvändigt skulle ske en stor utredning av statistiska krafter med anlitande av arkivmaterial, och att utskottet borde ha fått korn på att redogörelsen kunde ha formen av allmänna uttalanden av justitieministern själv.

Nu säger herr Göransson, att vi redan ha fått sådana redogörelser genom interpellationssvar. Nej, det ha vi inte, ty

vi få vara överens om att dessa ha varit synnerligen summariska. De skulle kunna göras på ett helt annat sätt givande, särskilt om upplysningarna från justitieministern kunde anknyta till och innebära en kommentar av det rikare statistiska material, som vi hoppas kommer fram.

Här föreligger alltså tydligen ett missförstånd, som jag tycker att första lagutskottet borde ha kunnat undgå. Jag skall emellertid inte vidare fullfölja debatten utan slutar med att vidhålla mitt yrkande.

Herr **HOLMBÄCK**: Jag har inte haft tillfälle att i detalj följa den svenska strafflagstiftningens utveckling under de senaste åren, men jag ställer mig en liten smula frågande, om min gamle vän herr Brantings anförande i alla detaljer var alldeles riktigt. Det är nog riktigt, att strafflagens område har vidgats, så att straff nu ålägges för försök och även för förberedelse till brott i större omfattning än förut, men jag tror inte att det har skett någon allmän skärpning av strafflagen. Vad som har ägt rum är väl det, att domstolarna nu ha fått möjlighet att döma till straff för särskilda brott inom en mycket större latitud än förut, både uppåt och nedåt. Däremot har det inte, mig veterligt, tillkommit någon lagstiftning, som, annat än möjligen på någon enstaka punkt, har tvingat domstolarna att döma till strängare straff än förut. Jag undrar, om man kan säga, att vår kriminalstatistik visar, att det nu ådömes hårdare straff än för tjuvu eller trettio år sedan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om vidgad rätt för droskägares efterlevande att fortsätta rörelsen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 8 § lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag);

nr 17, i anledning av väckta motioner angående grunderna för allmänna barnbidrag för barn, som intagits på nomadskolehem eller eljest inackorderats för obligatorisk skolgång; och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående visst förtydligande av lagen om folkpensionering.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om vidgad rätt för droskägares efterlevande att fortsätta rörelsen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om revision av bestämmelserna rörande rätt för efterlevande maka och barn till innehavare av tillstånd att bedriva yrkesmässig drosktrafik att fortsätta rörelsen utan särskilt tillstånd.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 330 i första kammaren av herr Nilzon, Ivar, m. fl. samt nr 381 i andra kammaren av herr Johansson i Mysinge m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta uttala sig för sådan ändring av förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., att efterlevande maka och barn till innehavare av tillstånd att bedriva yrkesmässig drosktrafik finge fortsätta rörelsen utan särskilt tillstånd under en tid av minst tre och högst fem år efter dödsfallet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 330 och II: 381, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NILZON, IVAR: Herr talman! Utskottet tycks ha varit enigt om att avstyrka denna motion. Jag skall därför inte uppta tiden länge, men jag vill ändå som motionär säga några ord.

Utskottet har i alla fall kostat på saken en ganska vidlyftig skrivning, och det tolkar jag så, att utskottet ansett, att frågan ändå har en viss betydelse.

I sitt utlåtande slutar utskottet med följande uttalande: »I den situation, som uppstår vid tillståndsinnehavares död, göra sig olika intressen med varierande styrka gällande. Å ena sidan föreligger intresset att dödsboet skall erhålla skälig tid att avveckla rörelsen eller få tillståndet på sig överlåtet. Å andra sidan inställa sig skilda hänsyn till allmänheten, för vars betjänande trafikrörelsen inrättats, samt kravet på att äldre, förtjänta förare icke skola kringskäras i möjligheten att bli sina egna.» Så långt kan jag vara enig med utskottet. Det är givetvis intressen, som man måste ta hänsyn till. Men sedan fortsätter utskottet: »De gällande reglerna giva enligt utskottets uppfattning uttryck för en lämplig avvägning mellan de intressen, som i detta sammanhang förtjäna beaktande.» Där ha vi motionärer en annan uppfattning. Vi ha nämligen ansett, att den tid för avveckling av en droskrörelse, som för närvarande är tillåten för ett dödsbo efter en trafikbilägare, nämligen ett år, är alldeles för kort.

Var och en känner till att tvångsrealisering av en rörelse, som måste ske snabbt, givetvis kan medföra en del ekonomiska förluster. Det är inte så lätt att på denna korta tid hinna avveckla rörelsen särskilt med hänsyn till att de presumtiva köparna veta, att dödsboet måste sälja rörelsen — bilarna, garage och så vidare. Det finns exempel på att denna vetskap hos köparna föranlett, att priset pressats oskäligt. Det är klart, att när de efterlevande tvingas att sälja till förlustbringande priser på grund av att avvecklingstiden är för kort, lägger man, såsom vi ha anfört i vår motion, däri- genom sten på börda i en situation, då i stället varje åtgärd, som är ägnad att lätta bekymren, framstår som synner-

Ang. minimiavståndet mellan stack och byggnad.

ligen trängande. Vi motionärer ha sett frågan i huvudsak ur denna synpunkt och anse, att rättfärdigheten kräver, att dessa människor inte skola behöva lida större ekonomisk förlust än som är alldeles nödvändig.

Eftersom utskottet är fullständigt enigt, är jag på det klara med att det är meningslöst att försöka vinna något gehör för den uppfattning, som vi motionärer ha, och därför skall jag inte framställa något yrkande. Jag har endast velat få antecknat till protokollet, hur vi se saken.

Herr NORMAN: Herr Nilzon har själv gått med på att det här är fråga om ett avvägningsspörsmål, där man måste ta hänsyn till olika intressen. Nu yrkas det i motionen, att rättigheten skall få bestå under en tid av minst tre och högst fem år efter dödsfallet. Jag undrar, om det inte i realiteten skulle bli så, att om det bleve en förlängd tid, skulle samma besvärliga situation inträda, när åren ha gått ut, som nu uppstår efter det första året. De efterlevande skulle säkerligen fortsätta med rörelsen, tills tiden är inne och de måste avveckla den. Då stå de i ungefär samma situation. Vi ha inom utskottet kommit till den uppfattningen, att efter den grundliga omprövning som skedde, när de här bestämmelserna senast antogos, kan man knappast komma till någon annan regel än den som nu gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr NILZON, IVAR: Andra lagutskottets ordförande säger, att det inte skulle ha någon större betydelse, om de efterlevande få avveckla rörelsen under ett år eller om de, som vi föreslagit, få driva rörelsen under tre—fem år. Men det är väl ändå en avsevärd skillnad. Om de få längre tid på sig, ha de större möjligheter att nedbringa förlusterna. Ha de t. ex. tämligen nya bilar, hinna de delvis slita ut dem. Därför tycker jag att argumentet inte är hållbart.

Vad beträffar tiden tre eller fem år, är det möjligt att man kan diskutera den, men att en tid av ett år är en alldeles för kort tid, vill jag absolut vidhålla.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtande hemställt.

Ang. minimiavståndet mellan stack och byggnad.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelserna i normalbrandordningarna om visst avstånd mellan stack och byggnad.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 99 i första kammaren av herrar *De Geer* och *Isaksson* och nr 64 i andra kammaren av herr *Dickson* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att det måtte bringas till länsstyrelsernas kännedom, att bestämmelserna i normalbrandordningarna beträffande visst minimiavstånd mellan halmstack och byggnad skulle utgå.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl föreslagit, att riksdagen ville i anledning av förevarande motioner, I: 99 och II: 64, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om sådan översyn av de på uppdrag av statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet utarbetade och i Statens offentliga utredningar (1945: 19—20) offentliggjorda normalbrandordningarna för landskommuner, att den i 37 § resp. 38 § angivna bestämmelsen om förbud att anbringa stack av otröskad gröda, halm eller hö på närmare avstånd än 12 meter från stall, ladugård, loge eller byggnad med eldstad utginge.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

Ang. minimiavståndet mellan stack och byggnad.

»Utskottet vill icke förneka att det kan vara av värde för att undvika brandrisk, att stackarna förläggas relativt långt från byggnader. De överträdelser av bestämmelserna, som äga rum, förminska emellertid högst avsevärt den betydelse, som reglerna i brandordningarna om minimiavstånd kunna äga. Då dessutom uppenbarligen samhället icke bör ge föreskrifter, vilka sakna förankring i uppfattningen hos ett stort antal medborgare och av denna grund eller andra skäl överträdas i betydande mån, anser utskottet att för framtiden stadganden om minimiavstånd mellan stackar och byggnader icke böra meddelas för landsbygden. Det bör i stället ankomma på brandstodsbolagen att i de fall de anse erforderligt uppställa såsom villkor för beviljande av brandförsäkringar utan premieförhöjning att stackar icke läggas för nära bebyggelsen. På grund av den stora omfattning, brandförsäkringsväsendet numera äger, när man genom dylika villkor på ett vida smidigare sätt de fördelar ur brandskyddssynpunkt, vilka man avsett att vinna genom brandordningarnas stela föreskrifter att stackar skola förläggas på visst minimiavstånd från byggnader.

Städer och stadsliknande samhällen omfatta ofta områden av ren landsbygds-karaktär, och synpunkter liknande dem, som ovan angivits, göra sig därför gällande även beträffande brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen. Utskottet anser sig emellertid i fråga om dylika brandordningar icke böra föreslå någon ändring i vad som för närvarande gäller.»

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! I det här ärendet föreligger det anmärkningsvärda förhållandet, att utskottet har intagit en ståndpunkt som är diametralt motsatt den som riksdagen vid flerfaldiga tillfällen under de senaste åren har intagit. Riksdagen har ju vid dessa tillfällen följt brandskyddsexperternas råd och uttalat, att halmstack vid lantgård icke bör ligga närmare byggnad än 12 meter. Orsaken härtill är ju de många eldsolyckor som ha uppstått,

därför att halmstackar ha antänts — i allmänhet av barn — vilket har vållat förluster såväl i människoliv som i fråga om djur och materiella värden.

När utskottet nu kommer fram till en helt annan uppfattning än den som riksdagen tidigare har givit uttryck åt, har detta givetvis skett därför att det sedan lång tid tillbaka har utövats starka påtryckningar från lantmannahåll om att man borde söka få till stånd en ändring på denna punkt, och orsaken är självfallet den, att det är förenat med en del besvärligheter att vid tröskningen flytta halmen så pass långt bort som 12 meter från uthusen. Det är naturligtvis inte tal om annat än att det medför en del olägenheter och en del kostnader, men om man jämför besvärligheterna med de skador i olika avseenden som uppkomma, om elden blir lös, får man väl ändå säga att ett bifall till utskottets hemställan skulle innebära ett steg som inte är tillräckligt.

Utskottet motiverar sin ståndpunkt bland annat därmed, att om lantbrukarna lägga sina halmstackar närmare byggnaderna än 12 meter, kommer detta att leda till att försäkringsbolagen höja premierna för de gårdar där så sker. Ja, det är väl troligt att försäkringsbolagen göra så, men jag tror inte detta kommer medföra tillräcklig säkerhet när det gäller att trygga sig mot den ökade brandrisken, ty den ökning av premierna, som kan ifrågakomma, är naturligtvis avsevärt mycket mindre än de kostnader som, åtminstone i vissa fall, äro förenade med arbetet att flytta halmstackarna längre bort från uthusen. Därför kunna brandförsäkringspremierna naturligtvis inte spela den roll som utskottet tillmäter dem.

Utskottet har vidare, så vitt jag kan förstå, stannat vid att enbart betrakta de skador, som kunna uppkomma för vederbörande försäkringstagare själva, men vi måste ju tänka också på deras grannar, som kunna råka illa ut, om elden blir lös. Om det blåser hårt, kan ju en eldsvåda sprida sig mycket långt, både till en och två granngårdar. Vidare måste man ta hänsyn till den förlust

Ang. minimiavståndet mellan stack och byggnad.

som görs ur rent nationalekonomisk synpunkt, antingen branden är liten eller stor.

Tar man hänsyn till alla dessa omständigheter, måste man säga sig att de förhållandevis små merkostnader, som äro förenade med att flytta halmen så långt som 12 meter från byggnaderna, inte kunna få spela en så stor roll som tredje lagutskottet har tänkt sig. Genom att följa utskottets linje, skulle man lägga hyende under olusten för att trygga sig mot brandrisken. Det är ju vanligt detta, att man tror att det inte kan brinna hos en själv, utan bara hos andra, men erfarenheten har lärt att det kan brinna litet varstans, och följaktligen böra vi inte öka brandrisken genom att slopa den bestämmelse vi nu diskutera. Det finns så mycket mindre anledning slopa den, som det finns möjlighet att erhålla dispens från bestämmelsen, om de lokala förhållandena inte göra det möjligt att utan särskilt stora kostnader flytta halmen så långt från byggnaderna som 12 meter.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt, herr talman, ber jag att få yrka avslag på tredje lagutskottets förslag.

Häri instämde herr *Ahlkvist*.

Herr **HERMANSSON, ALBERT**: Herr talman! Jag antar att våra brandskyddsmyndigheter, när de — förmodligen med mycket stort allvar — formulerade bestämmelsen om tolvetersavståndet mellan byggnad och halmstack, trodde att de slogo ett mycket verksamt slag för att minska brandrisken på den egentliga landsbygden, och den uppfattningen tycktes ju också herr Elowsson ha, när han nyss yttrade sig. Jag har ingen anledning att tvivla på det goda uppsåtet bakom bestämmelsens tillkomst, men som saken nu ligger till, kan det med fog sägas att »det var vackert tänkt men det blev faktiskt bara skräp». Bestämmelsen har nämligen blivit så gott som fullständigt värdelös, det kunna vi nu konstatera. Många av dem, för vilka bestämmelsen är skriven, ha inte ens reda på att den finns till, och de,

som veta att den finns till, bry sig inte om att följa föreskrifterna. Men även om föreskrifterna skulle följas till punkt och pricka av varenda jordbrukare i landet, vore det ändå högst tveivelaktigt, om detta skulle ha något egentligt värde ur brandskyddssynpunkt.

Varför leda nu inte de här bestämmelserna till allmän efterföljd? Ja, det är säkert inte bara därför att lantbrukarna finna det besvärligt och kostsamt att placera sina stackar på vederbörligt avstånd ifrån byggnaderna eller att möjligen bli nödsakade att flytta dem. Huvudorsaken till att föreskrifterna inte efterlevas torde i stället vara att söka främst däri, att bestämmelsen är så fumligt formulerad och så verklighetsfrämmande i fråga om sitt innehåll som den nu faktiskt är. Det är sannerligen inte så lätt att förstå, varför man skall fästa ett så stort avseende vid placeringen av en halmstack, som står *utanför* ekonomibyggnaderna på en lantgård, då varje människa, som har sett en lantgård, måste veta att det är förenat med mångdubbelt större risker att förvara torrt stråfoder *inne* i byggnaderna. Angående förvaring av stråfoder inomhus kan man av naturliga skäl inte utfärda föreskrifter i någon brandordning. Det måste också betraktas som i högsta grad verklighetsfrämmande att betrakta stackad halm såsom mera lättantändlig än lösa högar av halm och annat stråfoder, som opåttalt få placeras i hur omedelbar närhet av byggnader som helst. Bestämmelsen i normalbrandordningen stadgar nämligen förbud mot anbringande av stack av otröskad gröda, halm eller hö på närmare avstånd än 12 meter från byggnad men säger ingenting alls om lösa och oregelbundna högar av stråfoder, som få placeras var som helst utanför väggen.

All erfarenhet visar för övrigt också att en halmstack i vanliga fall inte alls är så eldfängd som brandskyddsmyndigheterna tyckas föreställa sig. Det har visserligen hänt att en halmstack har blivit antänd och att elden därifrån har spritt sig till en näraliggande byggnad. Och en nylagd stack med torr halm

Ang. minimiavståndet mellan stack och byggnad.

är naturligtvis ganska elfdängd, men sedan stacken har stått ute i regn och rusk någon tid, brinner den sannerligen inte så lätt, och jag har sett exempel på att en loge har brunnit, under det att en halmstack fem—sex meter därifrån har stått kvar och endast blivit något svartbränd i kanten.

Herr Elowsson resonerar nu, som om han trodde att varje gammal halmstack när som helst kan fatta eld och att den därför måste betraktas såsom synnerligen farlig för sin omgivning. Jag har aldrig hört talas om en halmstack som har antänt sig själv. Om den någon gång brinner, så är det någon som har tänt på den, antingen genom ovarsamhet eller också med vett och vilja.

Det är emellertid faktiskt så, att brandskyddsmyndigheternas tolvetersregel inte har slagit igenom på landsbygden, och den kommer heller inte att göra det. Anledningen härtill är att denna bestämmelse av alla på landsbygden betraktas såsom en typisk skrivbordsprodukt utan något samband med verkligheten. Den kommer därför aldrig att erkännas såsom en vettig och av omständigheterna påkallad föreskrift. Det förhållandet, att riksdagen tidigare har fattat beslut i motsatt riktning mot vad utskottet nu föreslår, anser jag inte utgöra något skäl för att riksdagen nu skulle fasthålla vid den dumhet som den tidigare har gjort sig skyldig till. Om man har gjort en dumhet en gång, så är det ju så mycket större skäl att ändra sig och nu fatta ett klokt och förståndigt beslut, vilket jag anser att man gör, om man följer utskottets förslag i det här avseendet.

Utskottet anvisar enligt min mening den enda förnuftiga lösningen av problemet, i den mån nu placeringen av jordbrukarnas halmstackar kan betraktas såsom ett verkligt problem. Utskottet föreslår nämligen att spørsmålet skall göras till en ren brandförsäkringsfråga. Om vederbörande brandförsäkringsbolag anser sig böra kräva ett större minimiavstånd mellan byggnader och stråfoderstackar, bör ju detta kunna införas i försäkringsavtalet, eller också får

brandförsäkringspremien bestämmas med hänsyn till den ökade eller minskade brandrisk som placeringen av stråfoderstacken kan anses innebära.

Låter man frågan om halm- och höstackarnas placering bestämmas genom överenskommelse mellan försäkringsgivarna och deras kunder, vilket jag anser vara det enda riktiga, vinner man också en annan stor fördel, nämligen att riksdagen befrias från att varje år behöva befatta sig med detta ärende, som nu börjar vara ganska uttröskat. Jag hänvisar också till att det är denna kammare som tidigare har ridit spärr emot förslaget att ändra brandordningen i detta avseende, under det att medkammaren har gått med på vad utskottet nu för sin del föreslår.

Jag ber få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr **ESKILSSON**: Herr talman! Jag skall inte göra något inlägg i själva saksfrågan, utan vad den beträffar vill jag inskränka mig till att instämma i de synpunkter som herr Hermansson här har gjort sig till tolk för.

Det är en annan sak som jag emellertid vill föra fram, nämligen ett förslag till en ändring i utskottets motivering, som ger denna en något vidare karaktär än den har i den nuvarande utformningen.

Enligt utskottets förslag skall ändringen i normalbrandordningen endast gälla den rena landsbygden, under det att städer och stadslänkande samhällen skola bli undantagna från ändringen. Nu är det ju, som alla veta, så, att många av våra städer och köpingar inom sina gränser ha stora områden som äro precis likadana som den rena landsbygden, och dessa områden komma att utvidgas genom den nya kommunindelningen i och med att man till nuvarande städer och köpingar lägger rena landskommuner. Det är väl ganska orimligt att en bestämmelse skall gälla på landsbygden, medan en annan bestämmelse skall gälla inom det landsbygdsområde som ligger inom gränsen för en stad eller köping.

Ang. minimiavståndet mellan stack och byggnad.

Vi diskuterade denna fråga litet grand i utskottet men fäste inte så stort avseende vid den. Nu har det emellertid under dagens lopp resonerats mellan en del ledamöter av utskottet om ett ändringsförslag, som skulle medföra att ändringen i reglerna även skulle gälla för de landsbygdsområden som ligga inom gränserna för städer och köpingar. Man skulle nå detta resultat genom att i utskottets motivering ungefär mitt på sidan 10 stryka orden »för landsbygden» i slutet av en mening, helt låta det näst sista stycket på sidan 10, som börjar med ordet »städer» och slutar med ordet »gäller», utgå ur motiveringen och i klämman göra ett par ändringar på följande sätt. Det hänvisas i utskottets kläm till statens offentliga utredningar 1945: 19—20. Det skulle ändras till statens offentliga utredningar 1945: 18—20, och orden »för landskommuner» i klämman skulle utgå. Genom dessa ändringar i utskottets motivering och kläm skulle bestämmelserna komma att tillämpas även på sådana områden av ren landsbygdskaraktär, som ligga inom städer och köpingar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta förslag om ändring av utskottets förslag.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Anledningen till att jag gått med på det förslag, som tredje lagutskottet har avgivit, framgår av utskottets motivering. Det är tre skäl som ha varit för mig bestämmande.

Det första skälet är att det här är fråga om regler, som faktiskt i mycket betydande omfattning icke efterlevas. Att ha en lagstiftning, som man inte lyckats driva igenom, är någonting skadligt. Det andra skälet är att det ibland inte ens är möjligt för lantbrukarna att efterleva den bestämmelse det är fråga om. Det tredje skälet är att bestämmelsen fullständigt tycks sakna förankring hos jordbrukarna i landet. Det visade sig vid tredje lagutskottets behandling av ärendet, att samtliga jordbrukare, som voro närvarande, mycket bestämt togo avstånd från bestämmelsen.

Her Eskilsson har yrkat en ändring av utskottets förslag. Den punkt, i fråga om vilken han yrkade att få förslaget ändrat, var föremål endast för mycket ringa debatt inom utskottet. Jag hade naturligen för min del gått igenom saken ganska noga, och jag ansåg att det den här gången kunde vara tillräckligt att man ändrade normalbrandordningarna för landsbygden. Normalbrandordningarna äro ju ingenting annat än förslag, som kommunerna kunna följa, då de skola upprätta sina brandordningar, och jag trodde det var uteslutet att om normalbrandordningarna för landsbygden upphävdes, man i städer, köpingar och municipalsamhällen beträffande sådana områden, som ha landsbygdskaraktär, skulle införa en regel om visst avstånd mellan halmstackar och byggnader. Å andra sidan kunde det vara av värde att i för städerna tillämpade normalbrandordningar, som ju också tillämpas för tätbebyggda delar av städer och andra samhällen, ha kvar bestämmelsen.

Svårigheten ligger i att man har samma normalbrandordning för de tätbebyggda och de icke tätbebyggda områdena.

Nu vill man taga bort bestämmelserna om minimiavstånd mellan halmstackar och byggnader även i städernas normalbrandordningar. Jag tror för min del att utskottets förslag är lika gott, d. v. s. att det i praktiken för till samma resultat, men jag har ingen erinran att göra mot det ändringsförslag som har framställts på denna punkt.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Såsom en under de senaste åren återkommande motionär i denna fråga vill jag uttala min stora tillfredsställelse över det resultat som tredje lagutskottet i år har kommit till vid sin behandling av denna fråga.

Utskottet konstaterar i sitt yttrande att det har visat sig vara opraktiskt och hinderligt för jordbrukarna att efterleva den bestämmelse det är fråga om. Vi ha också i motionen pekat på att vi ingalunda vilja eftersätta hänsynen till brandrisken, utan vilja ha möjlighet att tillgo-

Ang. minimiavståndet mellan stack och byggnad.

dose brandskyddsintresset, men att vi anse att frågan i detta fall kan klaras av vederbörande parter själva, alltså av brandstodsbolagen och av dem som ta försäkringarna. Vi ha hela tiden hållit på detta. Herr ordföranden i lagutskottet har ju också pekat på att bestämmelserna inte efterlevas av lantbrukarna.

Jag tror att lantbrukarna bättre komma att efterleva de bestämmelser, som gälla, om de själva få vara med och avgöra hur det skall förfaras. Jag för min del går gärna med på att man tillämpar den metoden, att de som inte vilja hålla ett visst minimiavstånd mellan halmstack och byggnader få betala en något högre försäkringspremie, såvida möjligheter finnas att hålla det större avståndet. Men i det avseendet äro ju förhållandena så olika i vårt land. På en del platser finns det gott om utrymme, så att stacken kan placeras långt från byggnader, men på andra platser går det inte. Det är ett otal omständigheter som försvåra efterlevnaden av bestämmelserna. Denna mångfald av svårigheter har medfört att jordbrukarna helt enkelt strunta i att rätta sig efter de hittillsvarande bestämmelserna. Jag tror att man kommer till ett bättre sakernas läge om det här problemet gemensamt kan få lösas av försäkringsbolagen och av jordbrukarna själva.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Jag skall inte tvista med utskottets talesmän om huruvida lantbrukarna följa eller komma att följa de bestämmelser, som utfärdas i form av lokala brandordningar, men jag vill mycket starkt understryka att det ur brandskyddssynpunkt är angeläget att försöka animera jordbrukarna till att följa de hittillsvarande bestämmelserna i stället för att uppmuntra dem till att icke göra det.

En mycket väsentlig punkt i detta sammanhang är, att om man resonerar som man gör på lantmannahåll när det gäller att komma från de här besvärigheterna och merkostnaderna, drar man på sig ett större ansvar än man

bör göra. Det är som sagt inte bara fråga om den som äger halmstacken och har tagit försäkringen, utan det gäller betydligt mer, och det kan bli fråga om betydande värden.

Om man skall få en uppfattning om vilken syn brandförsäkringsbolagen lägga på denna fråga, kan man betrakta de uppgifter som utskottet självt har anfört beträffande Södermanlands läns brandförsäkringsbolag. Detta bolag har alltsedan år 1941 sökt förmå försäkringstagarna att flytta ut halmstackarna från byggnaderna för att på det sättet minska risken för brandolyckor. Bolaget anser sig härigenom under åren 1939—1948 ha undgått förluster på cirka 1,8 miljoner kronor, och det är väl ett inte så litet värde under en sådan tidrymd.

Samma försäkringsbolag anför vidare, att under åren 1939—1945 ha skador för cirka 700 000 kronor uppstått på lantgårdars ekonomibyggnader på grund av antända halmstackar, som legat invid eller endast några få meter från byggnaderna. När herr Hermansson vill göra gällande, att det över huvud taget icke uppstår något stort antal eldsolyckor på grund av halmstackar, och vill bagatellisera risken av halmstackar ur brandsynpunkt, framställer han inte saken i dess rätta belysning. Ty det förekommer faktiskt mycket ofta eldsolyckor därigenom att en halmstack, som ligger alldeles inpå en byggnad, antändes antingen direkt av lekande barn eller också genom att eld uppstår på en angränsande gård och eldflagorna av blåsten föras över och antända halmstacken.

Herr Hermansson säger också att det beslut, som riksdagen tidigare fattat, har varit ett oklokt beslut. Jag tror inte att herr Hermansson på allvar vill bestrida, att om man har en halmstack alldeles inpå gårdsväggarna ökas därmed brandrisken, och konklusionen av herr Hermanssons resonemang skulle uppenbarligen bli, att om riksdagen i dag fattar beslut i enlighet med utskottets förslag, och det alltså i framtiden blir tillåtet att lägga halmstackarna hur nära byggnaderna som helst, skulle man fatta ett klokt beslut. Det gör man inte.

Ang. minimiavståndet mellan stack och byggnad.

Herr HERMANSSON, ALBERT: Herr talman! Jag har inte någon särskild anledning att gå in på någon längre polemik med herr Elowsson, eftersom jag redan i mitt första anförande bemötte vad han nu sade. Jag tror inte heller att man behöver fästa alltför stort avseende vid uppgifterna från Södermanlands läns brandförsäkringsbolag. Det är betydande för situationen att endast ett av de lokala brandförsäkringsbolagen yttrat sig i frågan, trots att vi ha brandförsäkringsbolag i varje län i landet. Jag har här ett försäkringsbrev från brandstodsbolaget i mitt eget län. Där finns ingen föreskrift om att halmstackarna skola ligga på 12 meters avstånd från loge eller ladugård. Det står bara i försäkringsvillkoren att halmstackar inte få ligga inom 20 meter från rökutlopp från eldstad. Ligger halmstacken i närheten av hus med eldstad, kan det naturligtvis ha sina risker, men om den ligger i närheten av ett hus, där man inte eldar, kan det ju inte uppstå någon brandrisk från huset. Halmstacken kan inte heller i och för sig utgöra någon fara ur brandsynpunkt, såvitt den inte blir antänd exempelvis av lekande barn eller genom mordbrand. Men får någon för sig att han skall tulla på en gård, och det inte finns någon halmstack, som han först kan antända, har han mycket lätt att tända på själva huset, och jag tror att barn leka med eld lika mycket inomhus som ute. Jag anser därför inte att en halmstack i och för sig kan innebära någon större brandrisk.

Jag skulle kanske inte ha begärt ordet en gång till, om inte herr Eskilsson framlagt sitt ändringsförslag. Det kanske får betraktas såsom ett rent förbi-seende av utskottet, att utskottet inte formulerade förslaget på det sätt som herr Eskilsson nu gjorde. Jag ber nu att få återtaga mitt yrkande om bifall till utskottets förslag oförändrat och ber att få ansluta mig till det av herr Eskilsson framlagda förslaget.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag yrkade förut bifall till utskottets hemstäl-

lan, men jag ber nu att i likhet med herr Hermansson få ansluta mig till herr Eskilssons yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats

1:o), av herr *Eskilsson*, att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet yttrat och föreslagit skulle godkännas med följande ändringar, nämligen att ur utskottets yttrande utelämnades dels de å s. 10 rad 21 nedifrån i det tryckta utlåtandet förekommande orden »för landsbygden», dels ock det stycke å samma sida, som började med orden »Städer och» och slutade med »för närvarande gäller», ävensom att i utskottets förslag orden »Statens offentliga utredningar (1945:19—20) offentliggjorda normalbrandordningarna för landskommuner» utbyttes mot »Statens offentliga utredningar (1945:18—20) offentliggjorda normalbrandordningarna»; samt

2:o) att utskottets förslag skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets förslag samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig anse propositionen på bifall till herr Eskilssons yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad tredje lagutskottet yttrat och föreslagit i sitt utlåtande nr 5 med de av herr Eskilsson under överläggningen föreslagna ändringarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets förslag.

Sedan kammaren ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Ang. rätten till bärplockning.

ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. rätten till bärplockning.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om skydd i viss utsträckning för markägares rätt till bärplockning å egen mark m. m.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 331 i första kammaren av herr *Herbert Hermansson* m. fl. samt nr 387 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Bakeröd m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade i fråga om skördande av skogsbär hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utfärdande av bestämmelser innebärande dels fridlysning av mark inom ett avstånd av 200 meter närmast markägarens hus och trädgård, dels befogenhet för skogs-vårdsstyrelserna att förbjuda bärplockning å skogsodlad mark under tid då plantorna kunde skadas genom nedtrampning och dels förbud att plocka och skörda omogna skogsbär.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 331 och II: 387, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Werner*, *Ivar Nilzon*, *Utbult* och *Jansson* i Aspeboda, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla därom, att vid nu pågående revision av jordabalken till utredning måtte upptagas frågan om rätten att plocka skogsbär på annans mark inom inhägnat område eller inom visst avstånd från markägarens bostad eller inägojörd.

Herr *WERNER*: Herr talman! För att i någon mån söka förebygga att debatten i denna fråga glider in på någonting, som det inte nu gäller att ta ståndpunkt till, skall jag be att få hänvisa till innehållet i den reservation, som är avgiven av undertecknad jämte ytterligare några av utskottets ledamöter. Det är här inte fråga om att inskränka på den alle mans rätt, som har gällt sedan urminnes tider, att plocka bär på de verkliga utmarkerna eller på de stora skogsområdena. Tvärtom kan en markägare endast beklaga att stora nationella värden gå förlorade varje år genom att bären icke kunna tillgodogöras. Det vore kanske en uppgift att låta de karavaner, som nu söka sig från tätorterna ut på landsbygden i bärmognadstiderna, få information om var de verkliga bærtillgångarna finnas ute i utmarkerna. Bärplockarna skulle då icke som nu behöva gå fram över den odlade jorden och marken närmast bostäderna.

Såsom av reservationen framgår är det alltså inte vår avsikt att på något sätt inskränka på den nuvarande rätten, som vi anse vara fullt naturlig, att tillägna sig skogsbär på de stora skogsområdena. Men däremot kan man inte neka till att det måste ligga något felaktigt uti och innebära ett irritationsmoment samt kanske också en rättskränkning, att de odlade områdena eller de områden, som inhägnats av markägaren eller som på ett eller annat sätt varit föremål för kulturåtgärder, skola få invaderas på sådant sätt, att markägaren står fullständigt hjälplös och rättslös. Vid bärmognadstiderna ha lantbrukarna en arbetsbörda, som gör att tiden inte tillåter dem att söka sig ut på långa avstånd från sina hem för att fylla sitt eget behov av skogsbär. De ha kanske gått där med en viss tillfredsställelse och sett hurusom bären mognat på ett område ett par tre hundra meter från bostaden eller i närheten av den odlade eller inhägnade jorden. Det är dessa områden som vi vilja få fredade. I två särskilda propositioner, som gälla strandrätten och fiskerätten, godkänner man nu strandägarens rätt till ett så rörligt värdeobjekt

Ang. rätten till bärplockning.

som fisken inom ett visst avstånd från strandkanten eller, när det gäller insjöar, i hela sjön. Man kan dra en parallell och fråga sig, om det inte kan vara rimligt och möjligt att i denna fråga, som vid olika tillfällen i 50 år varit föremål för riksdagens behandling — under senare år allt oftare — åstadkomma någon form av lagligt skydd. Avsikten är ju inte på något sätt att inskränka på den alle mans rätt, som kan ha något större värde för den icke egendomsägande befolkningen, utan det är väl tvärtom så, att om det ordnas med en viss information om var de verkliga bärfyndigheterna finnas ute i markerna, skulle man kanske vid de organiserade bussfärder, som nu om söndagarna bruka äga rum från tätorterna till landsbygden, nå ett långt bättre resultat. Som det nu är dra nära nog fullkomliga karavaner ut på landsbygden och förstöra mycket och plocka omogna bär, och vederbörande få själva mycket liten nytta genom att tillägna sig någonting, som man måste anse att markägaren bör ha företrädesrätt till inom det begränsade område varom här är fråga.

Vi ha ansett att man vid den revision, som nu pågår beträffande jordabalken, och kanske också inom den särskilda kommitté som har ägofredsförhållandena under utredning, skulle kunna ta upp dessa problem och finna en lösning på dem. Det irritationsmoment, som nu ständigt återkommer, skulle kunna bringas ur världen genom en reglering av ett förhållande som nu är mycket oreglerat och vilket, på sätt jag här anfört, kräver ett ingrepp från statsmakternas sida.

Med det anförda skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som har fogats till utskottsutlåtandet. Genom att frågan underkastas en prövning i samband med den nu pågående omarbetningen av jordabalken, skulle man vinna att få bort detta ständigt återkommande irritationsmoment ur den allmänna diskussionen.

Herr HERMANSSON, HERBERT: Herr talman! Frågan om markägares rätt till

bärplockning å egen mark har ju diskuterats här i riksdagen vid många tillfällen och i många år. Enligt det föreliggande utskottsutlåtandet väcktes redan år 1899 en motion med begäran om utredning av frågan om rätten till vilda bär. Det är alltså i drygt 50 år man hållit på att försöka lösa frågan, men utan annat resultat än avslag. Meningarna ha dock varit delade, kamrarna ha ofta stannat i olika beslut, och därigenom har frågan fallit.

I dag ligger dock frågan till på ett annat sätt än tidigare. Förut har kravet gällt att förbehålla rätten att plocka bär åt markägaren ensam. I dag gäller det ju, enligt motionärerna, att ett område av 200 meter från markägarens hus och trädgård förbehålles enbart åt markägaren.

Det säger sig självt att det i allmänhet skulle vara av stort värde för markägaren att i någon mån kunna räkna med att skörda bären på sin egen mark. Även om en lösning enligt dessa linjer visst inte skulle innebära något förbud att beträda marken i fråga, så skulle dock på detta sätt anledningen till den stora irritation, som nu ofta råder, minskas eller helt försvinna. Förslaget skulle också ge större skydd mot intrång. Det skulle skänka större lugn och frihet för markägarna, då man kan förutsätta att bärplockarna antagligen inte ge sig in på privat område, när de inte där få plocka bär.

Vad slutligen gäller förslaget om förbud att plocka och skörda omogna skogsbär, så tycker jag det är tråkigt att inte utskottet, eller ens reservanterna, vågat sig på denna sak. Jag förstår att frågan är ytterst svår att lösa, men nog tycker man att det skulle finnas möjligheter, även om man kanske fick experimentera sig fram.

Genom de förbättrade kommunikationerna och sedan motortrafiken efter kriget kommit i full gång få vi ute på landsbygden en invasion av bärplockare, som komma med bussar och bilar i stora sällskap. Ofta är det en hänsynslös framfart, människorna gripas liksom av något slags masspsykos liknande vad

Ang. rätten till bärplockning.

som förekommer vid de stora realisatio-
nerna i varuhusen. Det gäller att riva till
sig.

Då det väl inte finns någon utsikt till
resultat genom att yrka bifall till mo-
tionen, vill jag, herr talman, ansluta mig
till den vid utskottsutlåtandet fogade re-
servationen.

Herr NASLUND: Herr talman! Som de
ivå föregående talarna framhållit är det-
ta ett gammalt bekant ämne, som disku-
terats många gånger i riksdagen. Den
omständigheten, att man under 50 år
inte kommit till något positivt resultat,
ger väl snarast belägg för att vi här ha
ett mycket svårlost problem. Därtill
kommer att det inte är så särskilt stora
realvärden som här stå på spel, utan det
är snarare i hög grad en känslorak. Det
är väl inte utan, att just denna sida av
saken har bidragit till att man inte kun-
nat enas om ett ingrepp på detta områ-
de, där jag erkänner att förhållandena
ingalunda i allo äro tillfredsställande.
Nog måste man medge att det kan vara
förargligt, om man t. ex. inom sin egen
hagmark närmast gården har bär växan-
de, och det sedan kommer andra än
gårdens folk och plocka bort bären, me-
dan gårdsfolket kanske är sysselsatt med
jordbruksarbeten av olika slag. Man har
sett bären och velat låta dem växa och
mogna ordentligt, men innan det hinner
ske och man själv skall ta bären, kom-
ma främlingar och plocka dem några
dagar för tidigt. Det kan givetvis ofta
vara irriterande. Gårdens ägare tvingas
då att plocka sina bär längre bort, men
det kan ju aldrig bli fråga om någon
större ekonomisk förlust. Det innebär
bara att han får söka sig till bärmarker
litet längre in i skogarna än de männi-
skor, som tagit bären i närheten av går-
den och som kanske disponerade sin tid
bättre än gårdens eget folk och därför
hade lättare att söka sig till andra stäl-
len. Jag vill alltså klart understryka, att
det inte är några stora ekonomiska vär-
den som stå på spel i denna fråga.

Reservanterna ha inte velat följa mo-
tionärernas alla yrkanden. Motionen in-
nehåller tre olika moment. Däri föreslås

dels förbud mot att plocka och skörda
omogna skogshär och dels bemyndigan-
de för skogsvårdsstyrelserna att förbjū-
da bärplockning å sådan skogsodlad
mark som är planterad. På dessa två
punkter ha reservanterna inte kunnat
följa motionärerna, utan de ha inskränkt
sig till att ansluta sig till det tredje mo-
mentet i motionen, som går ut på en av-
gränsning av ett område inom ett av-
stånd av 200 meter från gården. Är det
verkligen någon av kammarens ledamö-
ter, som tror att vi lösa detta spörsmål
med en sådan avgränsning? Jag bortser
då från de rent administrativa besvär-
ligheter, som det skulle vålla att söka
dra upp en sådan gräns, även om man
skulle öka det fridlysta området något.
Avståndet från gården till bärmarkerna
är ju ofta rätt betydande, och följaktli-
gen kommer, skulle jag tro, det stora
flertalet gårdsägare inte att ha något som
helst gagn av en sådan här bestämmelse,
ty de allra flesta ha sina lockande bär-
marker längre bort från huset.

Reservanterna ha sträckt sig vidare
och vilja freda inhägnat område. Gent
emot det vill jag säga, att om man reser
genom vårt land upptäcker man litet
varstans att inte bara marken närmast
gårdarna, den s. k. inägojorden, är in-
hägnad av gärdesgårdar, utan även hela
skogsmarken är omgärdad av en gärdes-
gård. Även om denna gärdesgård är mer
eller mindre effektiv, så är det dock en
gärdesgård. Jag tycker att det är litet
egendomligt, att samtidigt som man här
talar så välvilligt om att avsikten inte är
att förhindra människor som inte äga
mark att plocka bär fritt, tänker man sig
dock att all mark som är inhägnad skall
vara fredad från bärplockning. Dessa
resonemang stämma inte överens med
varandra. Vad som emellertid gjort att
tredje lagutskottet inte kunnat biträda
motionärernas yrkande om denna frid-
lysningsgräns på 200 meter är att den
skulle, som utskottet skriver på sidan 13
i sitt utlåtande, »verka mycket ojämnt
och slumpartat». Då så är förhållandet,
har utskottet inte kunnat tillmötesgå de
känslomässiga synpunkter som ligga
bakom förslaget.

Ang. rätten till bärplockning.

Jag skall be att i kammarens protokoll få införd en liten berättelse från en av landets norra delar, där man frivilligt sökt att komma till rätta med detta spörsmål. På många platser där uppe ha skifteslagen eller byalagen kommit överens om att man inte skall börja plocka bären — och i synnerhet då inte lingenen — förr än en viss angiven dag. Sedan har man vid vägar och rågångar satt upp anslag om att all bärplockning är förbjuden före den och den dagen. Det märkliga är att den stora massan människor respektera denna självtagna fridlysning, och därigenom har man kunnat få någon rätsida på detta spörsmål i fråga om att plocka omogna bär. Dröjer folk med att plocka bären tills de äro mogna, blir intresset för en reglering på det här området ännu mycket mindre, vilket ju också framgick av herr Werners anförande.

Men vad är det som inträffat, när man gång efter gång har återkommit till denna fråga här i riksdagen? Jo, det har inträffat att de, som förut trodde att markägare hade rätt att fridlysa sin mark mot bärplockare, ha fått ögonen öppna för att markägaren inte har en sådan rätt, utan att utomstående ha lika stor rätt som markägaren att plocka bären. Följaktligen ha de aktioner i denna fråga, som gång efter annan gjorts i riksdagen, fått en rakt motsatt verkan mot vad man avsett. Det är här i hög grad en uppfostringsfråga att grannarna emellan komma överens om att plocka bären på de mest ändamålsenliga markerna och icke innan bären äro mogna. Om man resonemangsvis kan komma till en uppgörelse mellan grannar och närboende, är väl detta den bästa lösningen, och då kan man ju också överenskomma om att hålla sig på lämpligt avstånd från gårdarna.

Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen, utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WERNER: Herr talman! Jag inser nu att det var en fåfäng förhoppning av mig att söka begränsa debatten

till vad som yrkas i reservationen. Av herr Näslunds yttrande framgick nämligen att han inte har läst slutyrkandet i reservationen. Herr Näslunds utläggning om att reservanternas skulle vilja införa en tvåhundrametersgräns visar tydligt, att han inte har haft tid att studera vad som verkligen står i reservanternas sluthemställan. Reservanternas hemställa, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla där-om, att vid nu pågående revision av jordabalken till utredning måtte upptagas frågan om rätten att plocka skogsbär på annans mark inom inhägnat område eller inom visst avstånd från markägarens bostad eller inägojord». Reservanternas ange således icke något exakt mått för det område som de vilja ha fredat, utan de begära endast att frågan måtte upptas till en allsidig utredning. Om denna utredning skulle komma att visa, att det är omöjligt att åstadkomma en sådan begränsning av rätten att fritt plocka bär, som vi önska få till stånd, komma vi naturligtvis att böja oss för detta faktum. Intill dess att resultatet av denna utredning föreligger, ha vi emellertid all anledning att antaga, att det skulle vara möjligt att i någon form råda bot på de missförhållanden som obestriddligen förefinnas på detta område.

Jag kan i viss mån förstå, att herr Näslund, som är bosatt i den nordliga delen av vårt land, där man har stora vidder att röra sig på, kanske ser på denna fråga från andra utgångspunkter än vad man gör i de mera tätbebyggda delarna av Sverige. Även jag hör för övrigt hemma i en del av vårt land där man har stora skogsmarker att röra sig på vid bärplockning. Men situationen är faktiskt en annan i södra och mellersta Sverige. Kommunikationernas utveckling har där medfört att hela flockar av bärplockare på söndagarna kunna resa ut från städer och samhällen med bussar åt olika håll. När dessa bärplockare kommit fram till sin bestämmelseort, stiga de ur bussarna och börja genast plocka bären på närmaste håll. Ofta är det av rena bekvämlighetskäl som man inte

Ang. rätten till bärplockning.

orkar ge sig in i de egentliga bärmärkerna, utan stannar vid närmaste gård och plockar bort bären, ja, kanske till och med den omogna bärkarten, alldeles intill huset, medan gårdsägaren själv sedan får ge sig längre ut i markerna. Det är på den punkten som reservanterna vilja ha till stånd en förnuftigare ordning. Jag är övertygad om att starka skäl tala för att riksdagen här behjärtar de krav som år efter år framförs från södra och mellersta Sverige, där på grund av närheten till de stora industriorterna med deras många invånare detta problem gör sig särskilt gällande.

Det har ju för riksdagen framlagts två propositioner med förslag till reglering av fiskerätten. Förslagen ha utarbetats efter speciell utredning av lagexperter. Strandägarens fiskerätt skall hädanefter i stort sett gälla intill 300 meters avstånd från stranden. Jag tycker att riksdagen borde vara konsekvent och låta verkställa en utredning om möjligheterna för en reglering av förhållandena på det mycket begränsade område, varom reservanterna här tala. Reservanterna ha, understryker jag, icke ifrågasatt något annat än en utredning. Jag hoppas nu verkligen, att denna debatt inte skall fortsätta att rinna ut över de ödemarker som man så gärna och ofta talar om när det gäller att reglera rätten att plocka bär.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! Jag skall inte hålla något längre anförande i denna fråga som under så många år har varit uppe till diskussion.

Jag har för min del noga studerat reservanternas kläm. Reservanterna hemställa om utredning av frågan om rätten att plocka skogsbär för tre olika fall, om jag så får säga, nämligen för det första »inom visst avstånd från markägarens bostad», för det andra på »inågojord» och för det tredje »på annans mark inom inhägnat område».

Det är möjligt att det på olika håll i Sverige tillämpas olika system då det gäller vilka delar av sin mark som jord-

ägarna bruka inhägna. I min hemkommun, Listerlandet, som är ungefär en kvadratmil i genomskärning och där det bor 5 600—5 700 människor, finns det faktiskt inte någon enda liten markbit där — om reservanternas önskemål skulle tillmötesgås — fattiga människor skulle ha rätt att plocka skogsbär. På Listerlandet äro nämligen även utmärkerna inhägnade på grund av att jordägarna släppa ut sina kreatur till bete där.

Med tanke på de konsekvenser som de ifrågasatta åtgärderna skulle medföra för många människor i vårt land ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER: Herr talman! Jag måste ännu en gång påpeka, att reservanterna blott ha begärt en utredning. Vi ha således icke framfört något utformat förslag, utan det blir utredningens uppgift att efter närmare undersökning av frågan utarbeta ett sådant, som sedan får upptas till offentlig prövning. I reservationen ha vi således icke, jag fastslår det ännu en gång, fixerat någon skarp gräns, som vi sedan tänkt oss skulle återkomma i utredningens förslag, utan det blir utredningens uppgift att söka komma fram till en vettig lösning av denna fråga.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Endast ett par ord till herr Werner.

Herr Werner beskyllde mig för att ha studerat riksdagstrycket så dåligt att jag inte ens hade läst reservanternas slutyrkande. Jag försäkrar herr Werner och kammarens övriga ledamöter, att jag mycket noga läst det föreliggande trycket. I mitt förra anförande inskränkte jag mig emellertid till att helt summariskt redogöra för motionens yrkande. Men det blandade herr Werner ihop med reservationen. Jag talade aldrig om reservationen.

I debatten i övrigt har ingenting framkommit som kan föranleda mig att ändra mening. Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande.

Ang. rätten till bärplockning.

Herr HERMANSSON, HERBERT: Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord i anledning av herr Näslunds första anförande.

Herr Näslund medger att det nuvarande tillståndet är ägnat att skapa förargelse och irritation. Men, säger han, det hela är ett mycket svårlost problem som har varit uppe till diskussion i 50 år, och det anser han bevisa att det är omöjligt att lösa frågan på lagstiftningens väg. Jag tillåter mig att gentemot detta resonemang erinra om att vi under närmast föregående punkt på föredragningslistan fattade beslut om ändring av tidigare gällande regler, trots att riksdagen i det ärendet många gånger tidigare har intagit en annan ståndpunkt. Den frågan hade helt enkelt mognat, och tiden var nu inne för en lösning i annan riktning än tidigare. Jag har, herr talman, en stark känsla av att den fråga som vi nu närmast diskutera också kommer att mogna förr eller senare.

Herr Näslund talade om att man i Norrland har försökt att på frivillighetens väg reglera denna sak på så sätt att byalagen komma överens om att inte plocka bär förrän de äro mogna och inte heller på vissa angivna platser. Det kan naturligtvis gå mycket bra att lösa frågan på det sättet i Norrland, men jag är inte övertygad om att man kan tillämpa samma metod i södra Sverige, där förhållandena äro helt annorlunda. I Norrland finns det stora skogsområden med ypperliga bärmarker, och bärplockarna äro inte så många. I södra och mellersta Sverige är det precis tvärtom. Där blir irritationen och förargelsen också större.

Herr Näslund yttrade vidare att alla aktioner för att få till stånd en reglering av rätten att plocka bär faktiskt ha medfört att människornas uppmärksamhet har fästs på att alla i vårt land ha rätt att fritt plocka skogsbär på annans mark. Det är möjligt, herr Näslund. Men då människorna ute i landet tydligen innerst inne ha den uppfattningen, att man inte utan vidare har rätt att plocka bär hur som helst på annans

mark, borde väl riksdagen kunna kodifiera denna från deras hjärtan kommande uppfattning om att det här inte föreligger någon självklar och obegränsad rätt. Jag vill liksom herr Werner tidigare i dag deklarerat, att det icke alls är meningen att begränsa rätten att plocka skogsbär i sådan utsträckning, att människorna i våra samhällen inte skulle ha några områden, där de fritt kunna plocka skogsbär. Men det skulle säkerligen vara värdefullt, om man kunde undanröja orsakerna till den irritation, som nu många gånger uppstår, vilket vore möjligt om man från bärplockning kunde få fredade åtminstone de allra närmaste områdena kring gårdarna ute på landet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson, Herbert*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om utredning angående ändrade grunder för ersättning åt jordbrukare, som beröras av sjöregleringar i Norrlands inland, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 5 §§ förordningen den 15 mars 1946 (nr 81) om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin, m. m.;

nr 6, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Norrbottens läns virkesmätningsförening u. p. a.; samt

nr 7, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hän-

visad motion, nr 276, hade herr *Heiding* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående möjligheterna att förenkla och effektivisera statsförvaltningens arbete.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motion nr 276 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Näsgård*, som dock ej antytt sin mening.

Herr HEIDING: Herr talman! I den motion, som jag jämte några kammarmedamöter här har väckt, hemställes, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning och förslag angående möjligheterna att förenkla och effektivisera statsförvaltningens arbete».

Den offentliga förvaltningen har under senare år ökat väsentligt i omfattning. En rad nya ämbetsverk ha tillskapats för olika uppgifter inom samhällslivet. Vidare ha tidigare befintliga ämbetsverk och statliga institutioner omorganiserats och tilldelats nya arbetsuppgifter. Detta gäller såväl den centrala förvaltningen som den lokala förvaltningen i de olika länen. Jag tillåter mig att i fråga om de olika nytillkomna eller omorganiserade förvaltningsorganen hänvisa till utpråkningen i motionen.

Beredningsutskottet vitsordar motionärernas uppgift att en betydande ansvällning av den offentliga förvaltningen under den senare tiden ägt rum och vill heller icke bestrida, att förvaltningsapparaten här och var kan ha blivit överdimensionerad. »Emellertid har», säger utskottet, »behovet av en förenkling och rationalisering uppmärksamrats. På olika områden, som berörts av motionärerna, äro utredningar med enahanda syften i gång. Den år 1944 inrättade statens organisationsnämnd utövar en kontinuerlig granskning av statsförvaltningen», påpekar utskottet och fortsätter: »Ett annat permanent rationaliseringsorgan är statens sakrevision.» Utskottet anför vidare:

Ang. förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

»Sälunda prövas inom 1948 års länsstyrelseutredning frågan om bl. a. länsarbetsnämndernas organisatoriska ställning, och utredningsmän för översyn av arbetsmarknadsstyrelsens och den offentliga arbetsförmedlingens organisation ha för kort tid sedan tillkallats. — — — Vidare ämnar allmänna statsbidragsutredningen företaga en kartläggning av det administrativa arbete för staten respektive kommunerna, som är förenat med ansökningar och rekvisitioner m. m. av statsbidrag. — — — Slutligen vill utskottet erinra om den år 1949 tillsatta särskilda rationaliseringsutredningen.»

En hel del utredningar äro således redan i gång, men vi ha faktiskt inte sett så stort resultat av dessa utredningars arbete. Det vore enligt min mening bättre, om en enda utredning finge ta hand om de problem som vi framfört i motionen för att sedan framlägga ett genomarbetat förslag för riksdagen, så att dessa frågor kunde bedömas mera enhetligt än vad som nu är möjligt.

Vad gäller frågan om översyn av arbetsmarknadsstyrelsens och den offentliga arbetsförmedlingens organisation, gläder det mig att kunna konstatera, att detta önskemål, som vi tagit upp i vår motion, redan förverkligats på så sätt, att ungefär samtidigt som motionen inlämnades, tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté med denna uppgift. Vi voro således inne på rätt väg, när vi i vår motion togo upp detta problem. Det skulle emellertid säkerligen vara mera praktiskt och effektivt om man hade kunnat begränsa det stora antal kommittéer och utredningar som nu sysslar med olika delar av det spörsmål, som tagits upp i motionen, för att i stället överlämna hela problemkomplexet till en gemensam utredning som kunde framlägga ett mera enhetligt förslag.

Faktum är att det inom ett flertal områden av den offentliga förvaltningen torde föreligga en betydande överorganisation. En nedskärning av förvaltningsapparaten torde därför kunna ske. Det finns säkerligen mycket att göra härvidlag. Om vi i framtiden skola

kunna få till stånd en balanserad budget utan att nödgas höja skatterna ytterligare, måste vi spara på statens utgifter. Det talas så mycket om att man skall försöka sänka skatterna på olika områden, men jag undrar verkligen, hur detta skall bli möjligt med statsutgifternas ständiga stegring, bl. a. genom de principbeslut om stora reformer som vi ha fattat under årens lopp och som vi kanske även i år komma att fatta. Det är helt enkelt inte möjligt för oss att fortsätta på detta sätt i längden. Vi måste rätta mun efter matsäcken och i god tid planera för kommande statsutgifter.

Det är denna grundtanke som ligger bakom vår motion om en förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete. Jag vill helt enkelt inte vara med om några onödiga statsutgifter. Det ekonomiska läget är nämligen betydligt allvarligare än vad man i allmänhet vill tro här i landet. Det kommer att bli mycket svårt för oss att kunna genomföra redan beslutade reformer. Vi kunna helt enkelt inte skaffa fram erforderliga medel för reformernas förverkligande, om vi inte försöka göra inskränkningar på håll där detta är möjligt. Men några inskränkningar förefaller man inte vilja vara med om, utan man låter det hela rulla vidare i förhoppning om att det skall bli någon utväg när stunden väl är inne. Jag tror att det kommer att sluta med förskräckelse, om vi inte i god tid söka få till stånd besparingar där detta är möjligt.

Det är därför nödvändigt att få till stånd en enhetlig översyn av statsförvaltningens arbete. De initiativ, som hittills ha tagits, ha kommit stötvis och utan tillräckligt sammanhang. Vid årets riksdag har väckts en motion om översyn av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och vägförvaltningarnas organisation. I motionen anföras en hel del siffror som möjligen motivera att de påtalade förhållandena bli föremål för undersökning. I statsutskottet behandlade vi nyligen ett annat liknande ärende. Det gällde avlöningsanslaget till bo-

Ang. förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

stadsstyrelsen. Både statskontoret och statens lönenämnd ha förordat, att bostadsstyrelsens personalorganisation bör bli föremål för en allmän översyn innan ytterligare nya tjänster inrättas.

Läget är detsamma på område efter område inom statsförvaltningen. Det är verkligen nödvändigt att på en gång ta itu med dessa frågor. Vi stå helt enkelt inte till svars med att bara låta tiden gå medan alla dessa mångskiftande kommittéer och utredningar arbeta. Om dessa redan existerande utredningar åtminstone kunde påskynda sitt arbete vore i varje fall något vunnet.

Jag skall, herr talman, inte framställa något yrkande här i dag, då jag förstår att det vore utsiktslöst. Jag inskränker mig till att uttala den förhoppningen, att de utredningar på detta område, som redan äro i gång, måtte vinnlägga sig om att snarast möjligt komma fram med sina förslag, så att det blir något resultat av deras arbete. Vi ha helt enkelt inte råd att förhåla tiden ytterligare utan att något blir åtgjort.

Herr SANDBERG: Herr talman! Herr Heiding har givit ett ganska ingående referat av de synpunkter som utskottet har framlagt i sitt yttrande över motionen. Detta referat var också i allt väsentligt riktigt. Då herr Heiding inte själv har framställt något yrkande, torde det knappast krävas någon ytterligare argumentation från utskottets sida.

I sista avsnittet av sitt anförande utvecklade herr Heiding en pessimistisk uppfattning om samhällsutvecklingen i olika hänseenden och svårigheterna att skapa den balans mellan de önskemål, som man kan tänka sig skola realiseras i olika sammanhang, och de ekonomiska resurser som stå till förfogande. Dessa svårigheter äro ett faktum som man måste ta hänsyn till, men jag tror knappast att det kan vara anledning att just i dag ingå på någon debatt i det stycket.

Jag ber således, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr förste vice talman! Jag delar den uppfattning som motionären har framfört om att det är nödvändigt med en effektivisering av statsförvaltningen. Jag tror dock inte att man gagnar saken genom att alltför ofta i mycket allmänna ordalag tala om hur ineffektiv man anser statsförvaltningen vara.

Det finns vissa uttryck i motionen som ganska tydligt vittna om att motionärerna röra sig på områden som de knappast har någon erfarenhet av.

Jag har särskilt fäst mig vid att motionärerna tala om att man kan iakttaga »tendenser till tilltagande pappersexercis och onödigt krångliga förfaringssätt vid handläggning av ärenden». Speciellt skulle detta gälla handläggning av frågor om lån och bidrag av statsmedel till skilda ändamål. Jag är själv representant för en mycket stor låntagare. Det gäller krediter till bostadsbyggen. Jag måste säga, att det verk, som handlägger dessa ärenden, nämligen bostadsstyrelsen, är det minst byråkratiska verk som man kan tänka sig. Det kan mycket väl uppställas som föredöme för de enskilda kreditinstituten här i landet. Någon pappersexercis och onödigt krångel har jag sannerligen inte träffat på hos bostadsstyrelsen, utan ärendena ha handlagts på precis samma sätt som brukar vara vedertaget när man går ut på den allmänna marknaden för att låna pengar. I detta fall torde motionärerna således fullständigt ha misstagit sig.

Jag har även haft tillfälle att som representant för min hemkommun åtskilliga gånger vara i kontakt med ett annat verk som ofta påstås vara ett av de mest byråkratiska av alla statliga verk i landet, nämligen kungl. byggnadsstyrelsen. Det har gällt så viktiga ting som stora stadsplaner. Men att beskylla kungl. byggnadsstyrelsen för krångel och pappersexercis vid handläggningen av dessa ärenden vore att begå en stor orättvisa.

Det är således ur egen fatabur som jag har hämtat dessa exempel för att visa, hur läget i verkligheten är.

Jag har med dessa ord, herr förste

Interpellation ang. regleringen av svenska fordringsanspråk på polska staten.

vice talman, velat betyga mitt intresse för att på statsförvaltningens område så långt det är möjligt effektivisera arbetet såväl med tanke på allmänhetens bästa som av statsfinansiella skäl. Men jag har samtidigt velat understryka, att man icke bör hemfalla åt en kritik som mer skadar än gagnar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEIDING: Herr talman! Gentemot herr Eriksson vill jag blott säga, att motionärerna givetvis icke vilja skära alla ämbetsverk över en kam och påstå, att alla göra sig skyldiga till pappersexercis och onödigt krängel. Men nog kunna vi väl vara överens om att det borde vara möjligt att åstadkomma en hel del förenklingar inom statsförvaltningen. Vår tanke var att den av oss föreslagna utredningen skulle få ta ställning till dessa olika frågor och framlägga erforderliga förslag. Motionärernas avsikt har således icke alls varit att i detta avseende särskilt utpeka de verk som vi talat om i motionen; det är på många områden förenklingar böra komma till stånd.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 4, i anledning av väckt motion angående viss omläggning av det offentliga utredningsväsendet; och

nr 5, över motion angående ändrade tariffbestämmelser för befordran av barnvagn å statens järnvägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om viss utsträckning av giltighetstiden för s. k. studiebiljetter på tåg vid statens järnvägar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Interpellation ang. regleringen av svenska fordringsanspråk på polska staten.

Herr WISTRAND erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Mellan svenska och polska regeringarna har den 16 november 1949 träffats ett avtal i syfte att reglera svenska intressenters fordringsanspråk på polska staten i samband med polsk nationalisering, kommunalisering eller liknande tvångsåtgärder från de polska myndigheternas sida.

Enligt uppgift skall det nämnda avtalet innebära att polska regeringen betalar till svenska regeringen en totalsumma av 116 miljoner kronor såsom ersättning i ett för allt för svenska intressen, som berörts av tvångsåtgärder, för svenska fordringar å polska staten (utom statslån), för svenska fordringar på gäldenärer i Polen, vilkas egendom berörts av tvångsåtgärder, och för Svenska tändsticksaktiebolagets samtliga fordringar på polska staten. Svenska regeringen skall garantera, att polska regeringen efter fullgjord betalning icke skall behöva utge ytterligare ersättning för nämnda krav, och förbinder sig att sedan avtalet trätt i kraft upphöra att stödja dessa krav. Svenska regeringen skall vidare till polska regeringen överlämna alla handlingar och värdepapper som avse dessa krav. Det fixerade ersättningsbeloppet skall utbetalas till Sverige under en tidsperiod av 17 år på sätt som överenskommes före den 1 januari 1951. Ersättningsbeloppets fördelningsgrunder skola fastställas av svenska regeringen.

Den överenskomna ersättningen skall motsvara endast en tredjedel av ersättningskravens belopp.

Det har uppgivits, att de svenska fordringsägarna — möjligen med något undantag — icke haft tillfälle att i samband med förhandlingarna bevaka sina intressen och att de under förhandlingarnas gång icke ens hållits underkunniga

Interpellation ang. regleringen av svenska fordringsanspråk på polska staten.

om de från polsk sida gjorda utfästelserna. Något godkännande från fordringsägarnas sida läser icke ha inhämtats.

Med åberopande av det här anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens utrikesministern få rikta följande frågor:

1) Vill Eders excellens lämna kammaren en fullständig redogörelse för innehållet i och betydelsen av den överenskommelse, som den 16 november 1949 träffats mellan svenska och polska regeringarna för reglerande av svenska fordringsanspråk på polska staten?

2) Vilken är den rättsliga ställning som efter avtalets slutande tillkommer

svenska fordringsägare, som av detsamma beröras?

3) Vilken fördelningsgrund kommer att tillämpas de svenska fordringsägarna emellan för den ersättning som enligt avtalet beretts dem?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.